

אונקלוס

שכא בראשית כה תולדות

אשתו: אכב ויתרצצו הבנים בקרבה ותאמר אספן למה זה אנכי ותלך

רש"י

לקט בהיר

ולא לה (וינחם ס): (כב) ויתרוצצו. ע"כ המקרא הזה אומר דרשוני לב* שסתם מה הוא רליה ז', וכחז אס כן למה זה אנכי, רצונו (ב"ה) דרשוכו לשון רליה, כשהיחם עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס ללאח, עוברת על פתחי* עבודת כוכבים עשו מפרכס ללאח, דבר אחר מתרוללים זה עם זה ומריצים בנחלת שני עולמות (ב"ה) (ילקוט ק"ה): ותאמר אם כן. גדול לער העיבורי (ב"ה): למה זה אנכי. מתאווה ומתפללת (ב"ה) על הריון (ב"ה): ותלך לדרוש. (ב"ה) לבית מדרשו של שם (ועבר) (ב"ה):

שינוי נוסחאות. דרשני. פתח.

יחמק היחם על אשמו היינו דכתיב ויעתר לו כמו שהיה מתפלל עליה ותהר רבקה אשתו, אלא אי אמרת על עצמו היה מתפלל ולנוכח אשמו משמע שניהם היו צועקים זה מול זו ויעתר להם מצעי ליה עכ"ל, ומה שהאריך רש"י כאן לפיכך לו ולא לה כבר פירשנוהו ד"ה מפדן ארס עיי"ש, ואפשר לומר עוד שתפלת נב"ש הוא בזכות אבותיו, אבל רבקה שהיתה בת רשעים התפללה בזכות עצמה ואמרינן בברכות "התולה בזכות עצמו מולין בזכות אחרים, וכו', וזה שאמר לפיכך לו ולא לה פ"י בין תפלתה שתלתה בעצמה ובין תפלתו שתלה בזכות אבותיו היו מתקבלים בזכותה דילמא (ב"ב): (לב) פ"י הכי לא רצה שפירש כפשוטו רליה הרגילה בכל נשים מעוברות, מאחר שלא כתב ותאמר למה זה אנכי, אלא הוסיף לומר "אס כן" שפירושו חוץ לדרך הטבע (רא"ם), וחז"ל הוכרחו לדרוש כפי מה שנתברר לבסוף שהיה האחד רשע במלכות והשני להפך, ומביא רש"י ד' דרשות, לדרך הראשון יהיה נכון חיצת בקרבה פ"י היה דבר זה מחמת שהיו בקרבה ואינם יכולים לילך למקום תאום נפשם, ויהיה חיצת ויתרוללו מלשון רליה, וזה דמוק, שנתפצת רליה אין זה אלא נד"י אחד והיל"ל וירוא, לזה הביא דרוש השני מלשון רליה מריצה ומלחמה, ולדרך זה מיותר חיצת בקרבה כי פשיטא היא (מ"ל): (לב) אין הפ"י שכל א' רצה ב' עולמות שהיאך יסלק אדעתיה שכולו שלו וחצירו יהיה נקי, אלא הפ"י שעשו בחר לו העוה"ו ומפליג בשבחו וממאס בחיי עוה"ב, ויעקב להפך, וזה היה המריצה וההתווכחות ביניהם (במ"ח): (לד) פ"י העיבור שלי אשר משונה מדרך שאר נשים (רא"ם): (לה) וכל זה מונח בחיצת אנכי לפי פשוטו, אלא שגשאר בכת, ופ"י למה לי זו הגרה אשר אנכי הנאחזי על עצמי, וממילא נשמע שהיתה זאת בחאזתי ובתפלתי (בד"א): (לו) למה ותלך, ולמה לא דרשה במקומה, ודאי שהלכה לבקש נביא, ואמר של שם, כי הוא

אור החיים

לערה. ורז"ל דרשו דרשות הרבה אבל פשט הכתוב לא נודע. אכן פשט הכתוב הוא ויתרוללו לשון רליה פירוש היו נדחקים ביותר כשיעור שיהיו מתרוללים (ב"ה) ולא יתקיימו במעיה חיה יורה כי הריונה אינו מתקיים, ותאמר אס כן למה זה אנכי פ"י (חיצת) זה מורה בחלצט חחר אל בהריון למה אנכי הרה לריק יגעתי, ותלך לדרוש חת כי פ"י לבקש רחמים על קיום הריונה ולדעת דבר הסובב הפסדס"י כי מן השמים לא יעשה נס לשקר שתפקד בדבר שאינו מתקיים, ולעולם לא הקפידה על לער בהריון כי הדיקים יסבלו לער גדול בעולם הזה לתכלית עוב הנלחי:

אור בהיר

טו) שלא ילך זרעו לאיבוד. טז) פירוש לשון שנייה. כלומר נמנעים ונשתכרים מממת הדומק. יז) שמוכל להשמר

הזאת היצקות וגנות ההכנסנות

כג ואמר יי במעוכי ותך יתפרשן ומי ורפא יש

לדרוש את (כג) ויאמר צרוח הקודש בבטנך. גייכ ורבי שלא פכ צימות החמה לאמים. אין יפרדו. מן ה לתומו: מלאו זה נופל, וכן שינוי נוסחאות. לכו ציניהם (רא"ם) פירושו לנרבה, במקומות רבים מרמו בחסרון י וגדולתם שהיו נותנים על שלג (תוספת), וירי אלא על שלתן י לבי גוים אלא יקרא פירוד, ו לומר "מן" במ ה"א בחיבה ונ כשיאלו לאויר חיקן רש"י שט וכל זה תשובה

כג. ויאנ ותכלין בדרן חששתי שאי סיבת הדוחי

ממנו. יח

אונקלוס

בראשית כה תולדות שכב

כג ואמר ה' לך תרין עממין במעובי ותרתין מקבון מפעובי יתפרשן ומלכו ממלכו יתקף ורפא ישמעביר ?זעירא:

לְדַרְשׁ אֶת־יְהוָה: כג וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי כְּתוּב גַּיִים קד גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמַּעֲיָךְ יִפְרְדּוּ וְלֵאמֹר מְלֵאם מְלֵאם יֵאמְרֵן וְרַב

רש"י

לקט בהיר

לדרוש את ה'. שגיג' * לה מה תהא בסופה ל"ו: (כג) ויאמר ה' לה. על ידי שליח, לשם נאמר ל"ח ברוח הקודש והוא אמר לה (ב"ה): שני גוים בבטנך. גיים כתיב ל"ט, (כמו גאים) אלו אנטוניוס ורבי שלח פסקו מעל שלחנם לא לנזן ולא חזרת לא צימות החמה ולא צימות הגשמים (ע"י י"ח): ושני לאומים. אין לאום אלא מלכות (ע"י ב"ג): ממעריך יפרדו. מן המעים הם נפרדים (ע"י כ"ז) זה לרשעו* זה לתומו: מלאם יאמץ. לא ישו בגדולה (ע"י כ"ז) כשזכ קס זה נופל, וכן הוא אומר (יח"י כ"ז ב') אמללח החרבה, שינוי נוסחאות. להגיד. זה נכדקו וזה לרשעו.

היה חי או ומן הסתם לא הלכה אל עבר במקום ששם וקנו קיים (רא"ם): (לז) האם לא תמית קודם שחלד או מפיל עוברת, או תלד בריות משונות (ארה"ח), ועדת רבינו שאין דרישה זו מפלה שיחפלו שם עבודה, שמהשונות ראינו שהימה שאלה, כי הלל ה' השיב לה, ומנינו כן (שמות י"ח ט"ו) כי יצא אלי העם לדרוש וכו' ומרגם אונקלוס למיתבע אולפן מן קדם ה', וכן רביס כזה, גם ומלך לדרוש פירושו שרצקה דרשה ולא הנציא (רא"ם): (לח) כבר מבואר שהלכה לבית מדרשו של שם, ומן הסתם היה שם השליח, שאם לא ממש דיבר ה' למה הלכה והיודע מהשבות יעניה צביטה, ובמס' מגילה שמו חז"ל ז' נציאות אין רצקה ציניה (רא"ם), ומה שנראה לש"ח לרש"י לא נראה שלפי סברתו היל"ל ויאמר אליה, אבל רש"י סובר להפך וידבר לה פירושו לנרכה, ויאמר לה פירושו לה ממש (מ"ל): (לט) וא"כ הקרי גאים שגא היו"ד במקום האל"ף וכן מנינו במקומות רבים, ופירושו גדולים ונשיאים, ופי' רש"י שם בע"ז אנטוניוס ורבי זה בא מעשו זה בא מיעקב, ר"ל שהכחוז מרמו בחסרון הוא"ז על שני גדולי עולם שהיו בשורש נשמתם של התאומים הללו שהיו כמו כן ציחד (רא"ם), ולא זה גאוחם וגדולתם שהיו להם לנזן וחזרת בשפע, ובפרט רבינו הקדוש שלא נהנה מעוה"ז אפילו באצבע קטנה שלו, אלא שלנזן וחזרת נומים על שלחן לחתך צהם המאכל וכדי לעורר את התאוה, והרי זה מראה שהיה סעודתם גדול ואוכלי שלחנם מרובה (תוספת), וירקות אלו אינם צנמצא אלא צימות החמה, אבל יחידים מגדלין אותם צביט מקורה צוכוכית ואינו עולה צמורף אלא על שלחן מלכים (מהרש"א): (מ) שאם פירושו גוים הרי כבר אמר שני גוים בצטנך, אלא ודאי לומר שלא רק שיהיו לז' גוים אלא גם יהיו למלכות עולם דור דור (רא"ם): (מא) תיקן כאן כמה דברים, אמר זה לרשעו וזה לתומו שזאת יקרא פירוד, אבל פירוד הגופים פשיטא כל תאומים יפרדו בגופם, והיל"ל ילאו כמו שנאמר ומלכים מחלליך ילאו, ושינה לומר "מן" במקום מ"ם שלא חטעה לומר שהמ"ם מניין המקום אשר גרם להפרד והוא המעים, גם מטעם זה ענמו הוסיקף ה"א צביטה ונוטל הכינוי, שבמקום מעיך אמר המעים, שאין הכוונה לומר שמעיים שלה גרמו זאת, אלא הכוונה שלא רק כשילא לאויר העולם ויגדלו או יפרדו זה לרשעו וזה לתומו כנהוג בשאר בני אדם, אלא הפירוד יהיה בתוך המעיים, גם תיקן רש"י שעה מן העמיד הוזה, שלא רק לעמיד יהיה כן שיפרדו אלא עמה בשעה שאני דובר עמך הוא כן שהם נפרדים, וכל זה משונה על הפלגת הרציפה (רא"ם): (מב) אין הפי' ישו שוים במדריגה, שזה פשיטא, וזה היה דיוקו של רש"י

אור החיים

כג. ויאמר ה' לה וגו'. מקרא זה רבו בו הפירושים ועודנו צר נתינת עטם ותכלין צדק אור ישרי", והוא כי צא להשיבה על חששתה שאין הריונה מתקיים לרוב דחקס והודיעה סיבת הדחק אשר ידחקו זה את זה ויתעלמו זה על זה

אור בהיר

ממנו. (יד) פירוש בפשטות הענין. יט) ודקן ב' גוים להלחם ולנלח זה את זה, ומכל שכן המלכים ענמם ששונאים זה

יעבד צעיר: כד וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה: כה ויצא הראשון אדמוני בלו פאדרת שער ויקראו שמו עשו: כו ואחרי כן יצא אחיו וידו

כד ושלימו יומיה למיך והא תיומין במעהא: כה ונפק קרמאה סמוק בלה בגלים (כ"י בכ"ן) דשער וקרו שמה עשו: כו וכתר בן נפק אחיה וידה אחידא

לקט בהיר

רש"י

לא נתמלכה לור חלה מתרבה של ירושלים פסחים מ"ג: (כד) וימלאו ימיה. אבל בתמר כתיב (ל"ח כ"י) ויהי בעת לדתה, שלא מלאו ימיה כי ל"י חדשים ילדום (כ"ח): והנה תומם. הסר"י, ובתמר (ל"ח כ"י) תלומים מלא, לפי ששניהם לדיקים אבל כאן אחד לדיק ואחד רשע (כ"ח): (כה) אדמוני. סימן הוא שיהא שופך דמים (כ"ח): בלו כאדרת שער. מלא (כ"ח) שער כעלית של אמר המלכה* שער פלוקיר"ה בלע"ז: ויקראו שמו עשו. הכל קראו"י לו כן לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה (פס"ז - מ"א): (כו) (ואחרי כן יצא אחיו וגו'). שינוי נוסחאות * המלא.

בכחוב שאמר ולאם מלאם יאמץ פשיטא ואין מניחות ששני לאומים יהיו ממנו זה כזה, לזה פירש ואמר לא ישו בגדולה פ"י לא יהיו שניהם גדולים בזמן אחד, אלא אם האחד גדול השני קטן שלא יכול האחד לקום עד אחר שהשני נפל, והסיבה לזה שכל גדולתו נלקח מהשני ואינו יכול ליקח גדולה ממקום אחר, ומ"ם של תיבה מלאם אין פירושו יותר ממנו, אלא פירושו זה ממנו, כמו עמם מעלמי ובשר מבשרי, ועל זה מביא רביה שער לור הוא רומי עיר אדום אמרה כשגרה ונלחמה עם ירושלים אקללה החרבה פ"י אהיה אני ממולה מסיבה חרבה של ירושלים (רא"ם): (מג) אל תטעה לומר חסר האל"ף, שאין חסרון האל"ף מורה שהאחד רשע, אדרבה על ידי חסרון האל"ף פירושו תמות שהיו תמימים,

גם היכן נרמז שנתמר היו שניהם לדיקים, אלא פשוט הוא שחסר יו"ד הריבוי צין ב' הממין תומם, וזה מורה שהכתיב לשון יחיד והקרי רבים, שנתמת היו ב' אבל לא נחשב אלא האחד, משא"כ בתמר כתיב תלומים מלא יו"ד הריבוי (סד"ז): (מד) מה לנו אם הוא אדמוני או שחורי, וביעקב לא הודיע גוון שער, בשלמא מלא שער לומר שעל זה קראו שמו עשו על שהיה עשוי ונגמר (רא"ם): (מה) זה פירושו של תיבת כולו, כל גופו דהיינו במילואו, ואמר אחריו תיבת שער לומר שהי' מקורם הוא, וכאילו אמר כולו שער כאדרת, כלומר נמשל לאדרת בזה שמלא שער, ואומרו כעלית של אמר זה פירושו של אדרת, כך הוא שם הבגד, וכדי שלא נטעה לומר שהתי"ץ הוא תי"ו החיצור אמר המלכה שער, ואינו אדרת של שער, כי התי"ו שורש הוא ולא שימוש (לבוש), ועוד אדרת של שער היה פירושו אדרת הנעשה משער, וכאן הכוונה שבלטים ממנו שערות (ג"א): (מו) דייק לשון רבים ויקראו, ועשו מלשון עשו:

אור החיים

ועוד להם שהם עלמם הם מלכים ומלכותם נמשכת לעולם והוא אומרו ושני לאומים. וכל זה לא יסובב להתרוץ בצטן אם היו במג אחד כעצב התלומים אלא שהם משונים מעצב התלומים כי מהצטן עלמו אינם נוחים זה לזה ומשונה מהם ועצבם, והוא אומרו ממעך יפרדו, ואמר ממעך ולא אמר צמעיך לומר כי תמיד הם מפורדים והתחלת הפירוד ממעים, ובאמלעות ענין זה הוא השינוי המופלא לא ללד כי אין צננה ראוי להריון

אור בהיר

לה. (כ) ופי' לאוס, לדור דורות, נאצי"ן בלע"ז. (כא) והוא פשיטא שאין ב' לאומים יכולים להיות ממנו בהשואה. (כב) פירוש רזה לקחת גדולה ממפלת חצירו.

בעקבא דעשו ויצחק בר שו

שמעתי מדרש צדין היה או ראשונה ועשו קלרה תן זה ראשונה תלל ראשונה, נמלל ויעקב שולר ר שיהא ראשון לו ויעול את הבכ שאין זה מסו וזעלה הימנו (אמר אחס ק לבני בכורי שכ אחר לביו קרו ששים שנה. שנה"י) וראויה לה כמו שטעם שהיא עקרה ו לפי שנתקדש שינוי נוסחאות * אחר להריון קודם זמן (נח"י), ולא נ"י קושייתו למה למעלה עד שיד

בג) שאם אי' נ' שחקו ה

אונקלוס

הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: ב וְהָאָרֶץ הִיְתָה
תְּהוֹ וּבְהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ
אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: ג וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אֹר: ד וַיֵּרָא
אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל

אָרְעָא: כ וְאָרְעָא תוֹת צְדָיָא
וְרִיקְנִיָא וְחֹשׁוֹכָא פְרֵשׁ עַל אֲפִי
תְהוֹמָא וְרוּחָא מִן קָדָם יי
מְנַשְׁבָּא עַל אֲפִי מַיָּא: ג וַיֹּאמֶר
יי יְהִי נְהוּרָא וְתוֹה נְהוּרָא: ד וַיֵּרָא
יי יְת נְהוּרָא אֲרִי טָב וְאִפְרֵשׁ יי

רש"י

לקט בהיר

הדין (צ"ר י"ג ע"ה) והיינו דכתיב (צ"ד) ציוס עשות ה' אלהים ארץ ושמים: (ג) תהו ובהו. תהו לשון תמה ושמוון, שאלם תוכה* ומשתומם על צהו"כ שכה: תהו. אשטורדישו"ן בלע"ז: בהו. לשון ריקות ולדו* (א) על פני תהום. על פני המים שעל הארץ: ורוח אלהים מרחפת. כסא הכבוד* עומד באויר ומרחק על פני המים ברוח פיו של הקב"ה וצמאמר, כיונה המרחפת על הקן (מגינה ע"ו - צ"ה), אקובטו"ר בלע"ז: (ד) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף צוה אלו לריכין לדברי אגדה, ראהו* שאינו כדאי להשתמש שינוי נוסחאות. תומא. וצוות. כבוד. ראה שאינו ראוי נרמב"ן.

ללדיקים גמורים (ב"ב) כב) אין רצונו לומר שהכחוש באומרו תהו ובהו פירושו כן שאלם מוהה על צהו שבה, זה אינו, שא"כ לא יתכן הו"ו של ובהו, אלא דברי עמנו הוא, לומר שמפני כן נקרא השמוון תהו שהצוהו שבו מתמיהה את רוחו, אבל כוונת הכתוב להגדיל השמוון ואמר עליו ב' שמות, כמו שאומרים וכה (רא"ם): (בג) גם זה לשון ריקות ושמוון, כמאמר הכתוב (לפני ג' ו') נלדו עריהם (דע"י): (כד) פ"י הגם שהיום אחר גמר מעשה בראשית נקרא תהום המים שמתחת לארץ, בהכרח לומר שאז היה נקרא תהום כל המימות גם מה שעל הארץ, שאל"כ לא יתכן חיצת "פני" שפירושו על פניו, ועוד שהמים שמתחת לארץ גם היום המה בחשך (ג"א): (כה) ואי אפשר לפרשו כפשוטו כמו רוח קדים, ולומר שחיצת אלקים מורה על יתכן מרחפת והיל"ל מנשבת (ג"א): (כו) הוסיף זה מדעת עמנו לומר שנקרא כסא הכבוד בשם רוח אלקים מפני שמרחפת ברוח פיו של הקב"ה (רא"ם): (כז) כמו בחיצת בראשית, כי לפי פשוטו המתפרש להלן מהיה ההצלה צומן, אבל באור וחסך עמנו לא שייך ההצלה, כי בצא הקנין שהוא האור נעקר ונפסד החשך ואינו, וכן להפך, ואם כוונת הכתוב רק

אור החיים

לילה לשון מקרה הוא בלתי טעור, ולזה לא סמך הכתוב על חיצת ויקרא שאמר בתחילה"ה כי אין יקר וכבוד עוד לחשך אלא מקרהו יהיה דוקא בלילה והוא סוד אומרו (תל"א כ"ג) מקרה לילה, אבל כשיעבור הלילה שהוא זמן הגלות כמו שאמר הכתוב (ישעי' כ"א) משא דומה וגו' שמר מה מלילה כי הגלות דומה ללילה, ואז בעלות השחר אין עוד חשך ולא לילה אלא ויהי ערב ויהי בקר יום אחד כי בחינת הרע נסתלקה ואינה ולילה כיום יאיר ויהי אור הלצנה כאור החמה, והוא אומרו יום אחד, והוא שרמז הכתוב באומרו (זכרי' י"ד)

שהוא הקדושה ונשאר הרע מובדל ואין לו מקום חיות לינק ממנו ממילא יבעל, וזה הוא אומרו (זכרי' י"ג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ כי ידמה לקליפת האילן ממקום יניקתו ושורשו אשר יונק ממנו שיבש ולא יללח עוד ולא ישאר כי אם האור הטוב, וזה הוא שאמר ויקרא אלהים לאור יום פירוש ויקרא לשון יקר וגדולה, כי אין מעלת הקדושה ניכרת אלא בהפול הקליפה הנקראת חשך, והודיע הכתוב כי ציוס ההוא הידוע לפניו במרום יקרא ה' לאור ביקר וגדולה, וזה יהיה ציוס יודע לה' שיהיה צו ה' אחד, ואומרו ולחשך קרא

אור בהיר

פח) שהיל"ל ויקרא אלקים לאור יום ולחשך לילה.

בין נהורא
יי לנהורא
ליליא ותו
קד: ו
במציעות

צו רשעים
פשוטו כן
שיכויו* מן
ציוס ולזה
סדר לשון
שכתוב צש
אחד, לפי
המלאכים
רקייע. ית
שמים ציוס
צשני מגער
כ"ו י"ל) עמ
יתמכו מגו
המלאכים
(אונק), שי
הרקיע לכ
ש"י שישמשו
ז"ל שבהכרח
קדם ואחור,
לומר שם הל
לומר שנים
אחד, אלא
ושלימה, וכן
שמים וארץ
דוקא באמנ
ציוס
ו. ויאמ
שפירשתי

אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: הַ וַיִּקְרָא
 אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ לַיְלָה
 וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: פִּי וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי

בין נהורא ובין חשוכא: ה ויקרא
 לנהורא יממא ולחשוכא קרא
 ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: פי ויאמר
 אלהים יהי רקיע בין
 המציעות מים ויהי מפרש בין

לקט בהיר

רש"י

על פשוטו היה לו לומר לשון קביעות לא לשון הבדלה
 (רא"ם): כח פי אור זה הוא מעשה הצדיקים, חשך
 הוא מעשה הרשעים, ואם ישמשו צערצוציא שהצדיק
 ישמש גם בחשך לא יהיה טוב אשר לו יאמרו כדכתיב
 (ישעי' ג' י') אמרו צדיק כי טוב, ולרשעים אינו כדאי
 להשתמש באור זה על כן ויבדל, וכל זאת נספרים דלא גרסי
 „לעמיד לבא“, וכן איחא צב"ר, שאין המדובר מאור הגנוז
 אבל אם גרסינן „לעמיד לבא“ (וכן הוא ברמב"ן) צהכרת
 הכוונה על אור הגנוז, אך קשה להעמיסו בדברי רבינו שלא
 אמר „וגנוז“ לצדיקים, וכמו דאיחא בחגיגה י"ב: בט
 שאם לא יהיה להם קביעות לא יהיה ניכר טוביות שבו,
 ונאמר על שם העמיד כי עדיין לא נצראו המלאכות שהם
 המצדילים, ואין הפי' שנמלך בדבר חדש, אלא שהגיע השעה
 שצריך להבדיל (ב"ב): ל שהלא יום זה היה ראשון
 מאותן ששח ימי בראשית שכבר היו ידועים בשעת כתיבת
 המורה, וכן שני אין פירושו שני לבריאת האור, אלא שני
 מאותן ששח ימי בראשית (רא"ם), ואם הוא כדברי הרמב"ן
 ו"ל שבהכרח לומר יום אחד היה לו לומר גם כן שני ימים ג' ימים וכן כולם (מהרש"ל), וכוונת הכתוב כאן לעשות סדר
 קדם ואחר, לומר שזה היה קודם השני והשלישי היה אחר השני וכו', משא"כ להלן בדי' נהרות היוצאים מעדן נכון הוא
 לומר שם האחד פישון ושם הנהר השני, ששם הכוונה לעשות להם מנין לא קדומה, וא"כ אין לומר ראשון, וצנהר השני אין
 לומר שנים שגישון זה אין שני נהרות (ד"ד): לא) אין הרצון להוציא הכתוב מפשוטו לומר יום אחד יום שהיה הקב"ה צו
 אחד, אלא מאחר ששינה הכתוב רצה דרך אגב לרמוז אחדותו יתברך (ג"א): לב) שלשון יהי פירושו הויה גמורה
 ושלמיה, וכן ויעש צפסוק הסמוך (במ"ח): לג) שהרי אמר הכתוב ציוס ראשון קודם בריאת האור שבתחלת בריאת
 שמים וארץ הייתה וכו', מכלל הדבר נשמע שכבר היו אז (רא"ם): לד) מייחורא קדריט, שאם לומר שהיה צין המים ולא
 דוקא באמצעו, די מה שאמר ויהי מצדיל צין מים למים (מ"ל), או אפשר שהכרחו מאות צי"ת, שהצי"ת בעלמנו פירושו מוך

צו רשעים והבדילו לצדיקים^{כ"ה} (לעמיד לבוא), ולפי
 פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך
 שיהיו* משתמשין צערצוציא^{כ"ו}, וקבע לזה תחומו
 ציוס ולא תחומו כלילה^{כ"ז}: (ה) יום אחד. לפי
 סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון^{כ"ח}, כמו
 שכתוב בשאר הימים שני שלישי רביעי, למה כתב
 אחד, לפי שהיה הקב"ה יחיד בעולמו^{כ"ט}, שלא נצראו
 המלאכים עד יום צ', כך מפורש צב"ר: (ו) יהי
 רקיע. יתחוק*^{ל"ב} הרקיע^{כ"י}, שאע"פ שנצראו
 שמים ציוס הראשון*^{ל"ג}, עדיון לחים היו, וקראו
 צשני מגערת הקצ"ה באומרו* יהי רקיע, וז"ש ואייב
 כ"ו י"א) עמודי שמים ירופפו, כל יום ראשון, וצשני,
 יתמכו מגערתו, כאדם שמשחומס* ועומד מגערת
 המאויס עליו: בתוך המים. באמצע המים^{ל"ד}
 (אויקי), שיש הפרש צין מים העליונים לרקיע כמו צין
 הרקיע למים שעל הארץ^{כ"ה}, הא למדת שהם
 ש"י שישמשו יתחוק ראשון באמרו ששמד משתומס.

אור החיים

ציוס ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:
 ו. ויאמר אלהים יהי רקיע וגו'^{כ"ו} פירוש
 הרקיע שצברא ה' ציוס אחד כמו
 שפירשתי צפסוק בראשית שהכל נצרא יחד דיצבור

אור בהיר

בט) היל"ל יהי רקיע ויהיה בתוך המים.

מסורת המדרש

אין מברכין משנה ברכות נא: מנין שאין מברכין ירושלמי ברכות פ"ח ה"ו (כה"ע). ילקויש כאן ד. הבדילו לו טויט פכ"ז. ילקויש כאן ה. "ויבדל" הבדלה ממש, משל למלך ילקויש ישעי' חסא, איוב תתקבד.

דרבי אבהו דרש בקיסרין מנין שאין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו מן הכא וירא ויבדל רבי יהודה ברי סימון אמר הבדילו לו רבנן אמרי הבדילו לצדיקים לעתיד לבוא משל למלך שהיה לו מנה יפה והפרישה לבנו ואמר רבי ברכיה כך דרשו שני גדולי עולם רבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש ויבדל הבדלה ממש משל למלך שהיה לו שני איסטריגין אחד שליט ביום ואחד שליט בלילה והיו שניהם מדיינים זה עם זה זה אומר ביום אני שולט וזה אומר ביום אני שולט קרא המלך לראשון אמר לו פלוני יום יהא תחומך וכן לשני אמר לו פלוני לילה

(תפ"צ) — רבי זעירא בריה דרבי אבהו דרש בקסרין — העיר, מקום ישיבת אביו ר' אבהו: "מנין" — לנו, להביא ראיה מן המקרא, להלכה ששנינו (ברכות נא): שאין מברכין על הנר — של הבדלה במוצאי שבת — עד שיאותרו לאורו — "שיהיו נהנים ממנו" (רש"י שם); מן הכא — מהמקרא שלפנינו, שנאמר קודם: "וירא — אלהים את האור כי טוב", ואח"כ — "ויבדל — אלהים בין האור" וגו' — שכשראה ה' שהאור טוב להנות ממנו הבדילו, ("מכאן שאינה ניכרת הבדלה בין חשך לאור עד שיראה את האור ויוכל ליהנות ממנו" (פני משה, לירוש' ברכות ח, ו) — ולכן לא יברך בהבדלה על האור עד שיאותר לאור.

"ויבדל" אלהים בין האור ובין החושך — הבדלה שייך לומר רק בדברים המעורבים זה בזה, והאור והחושך אינם משמשים בערבוביא כי בזמן האור אין חושך, ובזמן החושך אין אור, ולמה נאמר כאן "ויבדל"? רבי יהודה ברי סימון אמר: — אין "ויבדל" הנאמר כאן לשון הבדלה מדברים המעורבים, אלא לשון הפרשת דבר ויחודו, ופירושו: הבדילן — זימן הקב"ה את האור — לו — "לעצמו, משל: למלך שראה מנה יפה, ואמר: "זה שלי" כך — הוא הנמשל: כשברא הקב"ה את עולמו — וירא אלהים את האור כי טוב — אמר: "אין כל בריה יכולה להשתמש בה — כאורה זו, אלא אני" (שוח"ט כז). רבנן אמרי: הבדילו — ליתן — לצדיקים לעתיד לבא, משל: למלך שהיה לו מנה יפה, והפרישה לבנו, וכן הוא אומר (תהלים צז): "אור זרוע לצדיק" (שם, ועיי' היכן גזו ומתי ביאו לצדיקים, ועיי' בסי' הקודם היכן זרעו, ולהלן מב, ג, ובשמו"ר לה, א) — "שנאמר: "וירא אלהים את האור כי טוב" — ואין "טוב", אלא צדיק, שנאמר (ישעיה ג): "אמרו צדיק כי טוב", כיון שראה אור שגזו לצדיקים מיד שמח, שנאמר (משלי יג) "אור צדיקים ישמח" (חגיגה יב, י"ג איוב תתקכד).

אמר רבי ברכיה: כך דרשו שני גדולי עולם רבי יוחנן ורבי לקיש: "ויבדל" — הבדלה ממש, לא הפרשת דבר ויחודו, אלא הבדלה והפרדה בין שנים — בין אור וחושך, משל: למלך שהיה לו שני איסטריגין — המושלים מטעמו על המדינה, אחד שליט ביום, ואחד שליט בלילה, והיו שניהם מדיינים — ורבים בדין — זה עם זה, זה אומר: "ביום אני שולט", וזה אומר: "ביום אני שולט" — ולא במשמר של הלילה הפחות מן משמר היום הנכבד, קרא המלך לראשון, אמר לו: "פלוני, יום יהא תחומך" — וכן לשני — קרא, אמר לו: "לילה יהא תחומך" — כך: משמר היום והלילה נמשלים לשלטונות וכן הוא בשמו"ר ל,

כו
ים
הז
כן
לו
הז
רה
לא:
ק"ש
טויט
תקמ.

—
מה,
זכתו
שבע
יהיה
הרי
לאור

ולא
—
ת"ת?
מנה
ישמש
אחר.
צבעת
ית ז'
לו ימי
—
צדיק.
אמרו

מסורת המדרש
אין הקב"ה מיחד שמו
איכ"ר פ"ב"ג תנחומא
תורע"ט, תנ"י שם י"ב.
ילקוט"ש תורע"ט תקנו.
מלכים ו'לא, תענית ג.
(תורע"ה אילן).

יְהֵא תַחֲוּמָךְ בְּךָ וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם אָמַר לוֹ יוֹם
יְהֵא תַחֲוּמָךְ וְלַחֲשֵׁךְ קָרָא לַיְלָה אָמַר לָהּ לַיְלָה יְהֵא
תַחֲוּמָךְ אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן הוּא שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר
לְאִיּוֹב (איוב לח, יב) 'הַמִּמְיָךְ צוּיַת בְּקָר יִדְעַת הַשְּׁחַר מְקוֹמוֹ'
הַיְדַעַת מְקוֹמוֹ אִי זֶה הוּא אֶתְמָהָא אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא אֲנָא
אָמְרִי טַעְמָא (ישעיה מה, ז) 'יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֲשֵׁךְ עֲשֵׂה
שְׁלוֹם מְשַׁנְבְּרָאוּ עֲשֵׂה שְׁלוֹם' L

(ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם אָמַר ר' אֶלְעָזָר לְעוֹלָם
אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיַּחַד שְׁמוֹ עַל הַרְעָה אֶלָּא עַל
הַטּוֹבָה וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֲשֵׁךְ קָרָא אֱלֹהִים לַיְלָה
אֵין פְּתִיב פְּאֵן אֶלָּא וְלַחֲשֵׁךְ קָרָא לַיְלָה'.

ז. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן יְהִי עָרֵב אֵין פְּתִיב פְּאֵן

(א) ע"פ המקרא (בראשית א, יח) "ולמשול ביום ובלילה" וגו', והבדיל הקב"ה בין תחומי שלטונם, וזהו:
"ויקרא אלהים לאור יום" — "ויקרא" — אין קריאת שם זו, שתאמר שקרא את שם האור "יום",
אלא קרא לבריאה המאירה שברא מהוד מעטה לבושו (כדלעיל סי' ז) וצוהו לשמש ביום" (רש"י פסחים ב,
ד"ה קרייה) אמר ליה: "יום" יהא תחומך"! "ולחושך קרא לילה" — "ולחושך צוה לשמש
בלילה, "קרא" — כמלך שקורא לעבדו שיבא לפניו" (שם) — אמר ליה: "לילה" יהא תחומך"! .
א"ר יוחנן: הוא — הדבר הזה — שאמר הקב"ה לאיוב: "המימך צוית בוקר וידעת
השחר מקומו" — וכי מיום שנולדת צוית כבר פעם ושלטת על הארת הבוקר, או קבעת וידעת את
מקום השחר, כמו שאני מצוה וקובע וקניעד גבולות יום ולילה מימות עולם? "ידעת" כתיב (כן גי'
מי"כ ורש"י), הַיְדַעַת (וביליש איוב שם הגי' "הודעתו") מקומו — של השחר — אי זה הוא? !
אתמהא — כן תמה הקב"ה לאיוב (ועי' רד"ל ורז"ו). ופני משה בירוש' שם). אמר ר' תנחומא: אֲנָא
אמרי טעמא — (אני אומר טעם) על פי הדברים האמורים, שהפריד הקב"ה בין הנצים — למה אמר
הכתוב (ישעיה מה, ז): "יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום" — מה ענין "שלום" ליצירת אור
וחושך? אלא, משנבראו — אור וחושך — "עושה שלום" — הקב"ה, ביניהם, כריב שהיה
להם על שלטון יום ולילה, כעת הכראם.

"ויקרא אלהים לאור יום" אמר ר' אלעזר: לעולם אין הקב"ה מיחד — ומזכיר —
שמו על הרעה, אלא על הטובה, "תדע לך שהוא כן, שבשעה שברא הקב"ה את האור ואת החושך,
וקרא להן שמות, הזכיר שמו על האור ולא הזכיר שמו על החושך" (תנחומא תורע"ט, ועיי' בארוכה בטעם
הדבר, ובתוס' תענית ג, ד"ה ואילו) שהרי: "ויקרא אלהים לאור יום, ולחושך קרא "אלהים"
לילה" — אין כתיב כאן, אלא: "ולחושך קרא לילה" — ולא מזכיר שם ה' אלא על האור
הטוב.

ז. "ויהי ערב, ויהי בוקר" — אמר ר' יהודה בר סימון: "יהי ערב יהי בוקר" —

אֶלָּא וַיְהִי עָרֵב מ'
רַבִּי אַבְהוּ מְלַמֵּד ע'
אֶת אֱלוֹ אָמַר דִּין
פִּינַחֵס טַעְמָה דְר'
כֹּל אֲשֶׁר עֲשָׂה וְהָנוּ
לִי.

ח. אָמַר ר'
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
רְשָׁעִים וְהָאֶרֶץ ה'
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי
אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר

בלשון "עתיד", לומר שכן
בלשון "עבר" — מכאן
קדמה התורה לבריאת העול
אתמול" (להלן פ"ח סי' ב',
עולמות — לפני שברא
(שוח"ט לד) — ולהתקיים,
שהן מזוככים יותר מן הק'
רוח: "יתהון לא הניין
רז"ו, שפירש ככל המפרשי
הוצאו לפועל, ועיי' ש). ז'
לדבריו מן המקרא: "ויר'
"מאוד" — אתרי שראה
"והנה" — זה הנוכחי שנו
"דין הניין לי" — ו'

ח. אמר רבי ינאי
של צדיקים ומעשיהם
בין טיב לרע, גם צפויים
שם), שנאמר: "והארץ
רשעים — ההולכים ב'
לחשוב על שום תכלית ומ'
הוא הולך, ומשאירים בעל
של צדיקים — ההולכי
ולקיומה וישובה, בדרך
"ויבדל אלהים בינו ה'

משלי כא

תרגום יונתן

תרגום יונתן

חרוץ אַךְ לְמוֹתָר וּכְלֵאִין אַךְ לְמַחְסוֹר: וּפְעַל אוֹצְרוֹת בְּלִשׁוֹן שֶׁקֶר הֵבֵל גִּדְף מְבַקְשֵׁי מוֹת: וְשֹׁדֵד רְשָׁעִים יְגוֹרֵם כִּי מֵאֲנוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: אֵה־הַפְּכַפֵּךְ דֶּרֶךְ אִישׁ וּזֶר וְזָךְ

וּמַעֲבָדוֹתָא פְּלִישְׁנָא דְשִׁקְרָא וַיִּתְחַבְּלוּן וַיִּנְתְּרוּן אֶתְּ דְּכַעֲנוּ לְמוֹתָא: וְרַפּוּתָא דְרִשְׁעֵי יַעֲלִנוּן וְלֹא צִפּוּן דְּעֵבְרוּן דִּינָא: הַדְּהַפֵּךְ

אֶתְּ הַחַיִּים דְּנִבְרָא: הוּא יֵשׁ וְנִבְרָאָה וְדִדְכִי תִרְיָצוּן מִן עוֹבְדוֹתָהּ: טָטֵב לְמִיתָב עַל קִרְנָא דְאִגְרָא מִן אַחְתָּא תִּגְרִינִיתָא וּבִיתָא טָרְקָא

רש"י

אך למותר. להלמה ולריות נאות: וכל אץ. דוחק את הטעה: (ו) פועל אוצרות. להרנות הון: בלשון שקר, הבל גוף וגו'. מוקשי (ס"א)

מנקה מות הס לו: (ז) יגורם. יגור אותם. (ח) הפכפך דרך איש וזר. איש והוא זה, ס"א מן המלוה, לרכו הפכפך:

מצודת דוד

(ה) למותר. אין בהם דבר בטל, אך להביא יתרון מה: וכל אץ. הממהר במעשיו אין בהם דבר ריוח, אך להביא עוד חסרון מה: (ו) פועל. המאסף אוצרות על ידי לשון שקר, המה הבל גוף כי לא יתקיימו בידו ויבקשו עוד את המות, כי המה סיבה למות על ידם: (ז) שוד. הגזל עצמו יביא עליהם פחד: כי מאנו לעשות משפט. להשיב הגזל לבעליו: (ח) הפכפך. המתהפך במעשיו פעם כך ופעם בהפך הנה פעם דרך איש לו ופעם הוא זר מן הדרך, אבל האיש הזך פעלו ישר בכל עת מבלי השתנות:

מצודת ציון

(ה) חרוץ. ורזי וישר: אץ. ענין מהירות. כמו ולא אץ לבוי (יהושע י ג): (ו) גוף. ענין דחיפה ומוכה. כמו תדפנו רוח (מלכים ב ד): (ז) יגורם. מלשון מגור ופחד. וכן מגורת רשע (נעל י כז):

מצודת ציון

(ט) פנת. זווית: חבר. חבורת אנשים. ו (ט) :

זר: (ט) טוב לשבת על פנת גג. השאר הפנה, כי הוא חוזק הבנין, לכר לסבול הרוח מסבול אשת מ

פעלו. ענין דרך איש, מדות האז הקדמנו בכמה מקומות כי לשו המדות. ובאור הענין, טבע האדם ונכרי, כי אף על פי שהמדות ה הלא נכריות נחשבו לו כי ירא אותם ויקוץ במ כי הנפש החכ המדות הרעות, והנה יהיו לה ל שיראה אותם האדם תמיד כל היו התאוה גוברת על האדם ואיננו הרעות בעצמו. והנה על זה גדוי ויראה גנות המדות הרעות באחרים מוסר לנפשו: וזך ישר פעלו. ישר פעלו. והכונה בזה כי יש ע ולשום לבו בתקון מדותיו וזכות לכל התועלות, כי יגיע למעלו הפעולות, כי אחרי היות המדות ואף על פי שפירש כי המדות בעליהן [אלא] כי יראה אותם בוז הגמורים שהדגילו נפשם בעביר ונטו במעשיהם אחרי השקר וה:

(ט) טוב לשבת על פנת גג וגו'. מסעות נסעה שכינה, מקראי. ונ מגמרא. עשר מאות נסעה שכינה, מנ למפתן, וממפתן לתצר, ומחצר למזב לחומה, ומחומה לעיר, ומעיר להר, ו עלתה וישבה במקומה. ממזבח לגג

אבן עזרא

גדף ילך פועל ההמון, או הפועל יקרא הבל, כי מהבל ושקר יקבצוהו, על כן יהי נדף, והם מבקשי מות המעידים שקר, וכן שוד שישודרו אחרים וישימו השוד באוצרותם: יגורם. מן מגורות במגור (מ"א ז ט), כלומר ישברם: הפכפך. שם תאר לדרך והוא הפך הישר, כלומר הפכפך הוא דרך איש וזר

רבנו יונה

עונם לכפלים כאשר יעזו פניהם לפנות עורף אל השופט. ויתכן לפרש כי הענין מדבר על כח עריצים ובעלי הגאווה, אשר אם להם דבר עם אדם בכל עסק דיני ממונות ולא ישמעו לגשת אליו אל המשפט, ולא יעשו בלתי כפי ראות עיניהם. והנה אין אדם רואה חובה לעצמו, כאשר אמרו ז"ל (שבח ק"ט), על כן תשאר המכשלה תחת ידם. והשנית, כי יהיה הדין כדבריו במקרה, ענש יענש כאשר מאן לבא במשפט, גם יש לפרש יגרם יגור עמהם, כמו לא יגורך רע (ההלים ה ה), לא יגור עמך איש רע. וביאור הענין, שוד רשעים יגור עמהם ואם און בידם לא ירחיקוהו, כי מאנו לעשות משפט. אך לפי הפירוש הזה אין כל חדש בענין המקרא: [ח] הפכפך דרך איש וזר וזך ישר

מדרשי חז"ל

הבית באמונה. דבר אחר: הפכפך, אלו עובדי אלילים, שהם מתהפכים על ישראל ואומרים הב הב, איש, שהם באים מנה שנקרא איש, שנאמר: נח איש צדיק תמים. וזר, שהם עובדים עבודת אלילים. וזך, שהקב"ה נוהג עמהם בישירות

(ח) הפכפך דרך איש וזר וגו'. הפכפך, זה עשיו הרשע, שהוא בא ומהפך על ישראל. איש, זה עשיו, שנאמר בו: איש יודע ציד איש שדה. וזר, שעשה עצמו זר לתורה ולמצוות. וזך ישר פעלו, זה הקב"ה, שהוא נוהג עמו

גמ' וז' א' וז' א' וז' א'

מְרַמָּה: יחַיֵּשׁ בּוֹטָה כְּמִדְקָרוֹת חָרֵב וּלְשׁוֹן חֲכָמִים מְרַפָּא: יֵשׁ שְׁפַת־אֱמֶת תִּכְוֶן לְעַד וְעַד- →

דְּמַסְהִיד הַיִּמְנוּתָא נְתָנִי צְדִיקוּתָא וְסִהַר דְּשִׁקְרָא רְמָאָה הוּא: יחַאִית דְּאִמְרִיה סַפְסִירָא רְגִישָׁא וְלִישָׁנָא דְּחֲכִימֵי מְאִסְיָא: יֵשׁ שְׁפַתָּא דְּקִשְׁטָא תִתְקַן לְעֵלָם וְסִהַרָא מְסַתְרֵהֵב כְּלִישָׁנָא

רש"י
דק לכות הזכאי: (יח) יש בוטה. מדנר, כמו לנצטל בשפתים (ויקרא ה ד): כמדקרות חרב. שמסכסך את הנריות וגורס להם להרוג: ולשון

חכמים. המציא שלום בין אדם לחבירו: מרפא. למנצטל ההוא: (יט) שפת אמת תכון לעד. מתנצטל ומתקיים: ועד ארגיעה. למעט רגע הוא

מצודת ציון

(יח) בוטה. ענין דבור. כמו לכטא בשפתים (ויקרא ה ד): כמדקרות. ענין תחיבה בדבר מה. כמו כל הנמצא ידקר (ישעיה יג טו):

מצודת דוד

אמונה. המורגל לדבר דבריו באמונה כל שכן בעדותו יגיד צדק. אבל המורגל לדבר שקרים, עם כי המה בדברים של מה בכך, עם כל זה קרוב הדבר אשר גם בדבר העדות מרמה בפיו, והרבה יש לחקור בדבריו: (יח) יש בוטה. יש מי יבטה כשפתיו ויזיק בזה כאילו מדקיר בחרב, והוא המדבר לשון הרע ומציא שם רע: ולשון, אבל אמרי לשון חכמים המה עוד למרפא, כי כמתק אמרי נועם יסית את האדם לחשובה ושב ורפא לו: (יט) תכון לעד. מתקיימת עד עולם. אבל לשון שקר לא תתקיים כי אם עד רגע, הוא → עת האמירה, כי לאחר זה יתברר השקר: L

אבן עזרא

חכמים. הם חוקרי העדות ומכזיביהם הנדקר כלעד שקר. פירוש אחר, יש בוטה בשביל הנודר דבר קשה (נודים כב): (יט) שפת. הדוברת עדות אמת, היא

דובר שקרים הוא איש מרמה: (יח) יש בוטה. והענין דבוק למעלה עם עד שקר, כלומר יש בוטה ומפרש עדות שקר, והעדות קשה כמדקרות חרב: ולשון

רבנו יונה

ויגערו ויבטלו את דבריו ויודיעו עונש המקבל לשון הרע, והרבה מפורש בדבריהם ז"ל עונש המקבל לשון הרע: (יט) שפת אמת תכון לעד. הנהור בדבריו מן השקר ומדקדק בהם לכיון האמת יהיו דבריו נשמעים לעולם ויאמינו בהם ויחפצו להקשיב אליהם. תכון מלשון לא תכון אתה (ש"א כ לא): ועד ארגיעה לשון שקר. עד רגע יעמד לשון שקר, כי יגלה ויודע מהר כי הוא שקרן וילכד בדבריו. ואחרי הודיעו לא יקשיבו את דבריו ולא יטו אוזן אליהם, כי יחזקו בכל דבריו אשר פיו ידבר שוא, ואמרו ז"ל כך עונשו של כדאי שאפילו אומר אמת אין שומעין לו ארגיעה לשון רגע, ובא בתוספת אלף כמו אזרוע, אצעדה, וכן כי ארגיעה אריצנו (ירמיה מט יט). ויש לומר שפת אמת תכון לעד בהגדת האמת יאמינו השומעים לעד, והגדת השקר יאמינו בה ולא יתקיים

ראוי לסמוך בעדותו כי יגיד צדק ויכוין דבריו. ובא לגנות מדת השקרן בספור דבריו, ואין ראוי לסמוך בעדותו כי יגיד שקרים. ואמרו ז"ל (סוטה מב.) ארבע כתות אינן מקבלות פני שכינה ואחת מהנה כת שקרים. שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (תהלים קא ז). גם יש לומר מזה כי יש להסתפק בעדות השקרן ולהרבות לחקרו ולהחמיץ את הדין: (יח) יש בוטה כמדקרות חרב וגו'. יש מציק ומזיק במבטא שפתיו כמדקרות חרב בדברי גאוה ובוז נוגעים עד הנפש ומלבנים הפנים, או שיספר לשון הרע על חברו, ונסמכו השומעים על דבריו, וכענין שאמרו ז"ל (ירושלמי ב"ק פ"ה) לעז משפחה אין לו כפרה עולמית. והנה הודיענו בזה כי עונש לשון הרע כמעשה הנוקים וכמדקרות חרב: ולשון חכמים מרפא. החכמים ירפאו נזק לשון הרע, כי יעציבו האומר

מדרשי חז"ל

לשון חכמים עושר, לשון חכמים מרפא. לשון חכמים ברכה, ברכת הבית ברובה. לשון חכמים עושר, דתנו רבנן: המוכר פירות לחברו, משך ולא מדד קנה, מדד ולא משך לא קנה, ואם היה פקח שוכר את מקומו. לשון חכמים מרפא, דתנן: לא ילעוס אדם חטים ויתן את מכתו בפסת,

(יח) יש בוטה כמדקרות חרב. איכא למ"ד פותחין בחרטה, ואיכא למ"ד אין פותחין בחרטה. דאמר ר' יוחנן: מאי פתח ליה רבן גמליאל לההוא גברא, יש בוטה כמדקרות חרב. כל הבוטה ראוי לדוקרו בחרב, אלא שלשון חכמים מרפא. (עירובין סד:).

רַגְשׁ הַיָּד מְתַפְרֵיעַ: לֹא תִרְצֵא לְעִיצָתָא שְׁטִיָּא פִּד רִוּגִיה עֲרִיבָה: יוֹמָן

רום לא רנה
הו מיוס של
יח אמונה
זלין עדות
הפה:

מיד יתקוטט
ס: (יז) יפירח

תען כסיל
קלון אינו
הוא בשורק:
משפט: ועד.

יצון כמעשיו
אל כן ישמע
הפוכה מדת
אזיל אף על
ישר בעיניו,
חכמתו יירא
יודע כעמו.
זו, כי יאמר
חברו, ויגיד
נשו לעשות
הוא מודיע
קלונו לאשר
יזהר חברו
ענין שכתוב
ערום. אין
קצפו וכעסו
האמר לו
אם לא יגיד
ספור דבריו
ל: ישמעאל,

אֲרִיֶּעָה לְשׁוֹן שְׁקָר: כַּמְרֵמָה בְּלִב־חֲרָשֵׁי רַע וְלִיעֵצֵי שְׁלוֹם שִׁמְחָה: כֹּא לֹא יֵאָמֵר

דְּשִׁקְרָא: כַּמְרֵמָה בְּלִבְהוֹן דְּחֲשָׁלִין בְּשִׁמְחָה וְלֵאלִין דְּעֵצִין שְׁלָמָא חֲדוֹתָא תְּהוּי: כֹּא לֹא

רש"י

כלה והולך, שהשקר אין לו רגלים: (כ) מרמה בלב חרשי רע. וממך שהם טרודים נמחשבות של תרמית אין להם שמחה, וליעני שלום שמחה: (כא) לא יאונה לצדיק. לא יארע, לא תזדמן לו ענינה נלי דעם:

מצודת דוד

(כ) מרמה וגו'. בלב החושב רע תמצא מרמה, והוא מיצר דוואג שלא יתגלה, אבל היועצים על השלום עוד ישמחו אם יתגלה: (כא) לא יאונה. אין שום עבירה מזדמן לצדיק להיות נכשל בה, אבל הרשעים נתמלאו מרע, כי עבירה גוררת עבירה עד אין תכלית:

מצודת ציון

(יט) אריעה. מלשון רגע: (כ) חרשי. ענין מחשבה: (כא) יאונה. ענין הזדמנות. כמו לא תאונה אליך רעה (מסלס: 65):

אבן עזרא

תכון לעד: אריעה. שקט ומנוחה, כלומר ולעד אריעה ואשקוט אותה: (כ) חרשי רע. שיחשבו לרמות והם משלחי מדנים, והוא משרש חרש רע רבנו יונה

רבנו יונה

הדבר, וכאשר אמרו ז"ל שקרא לא קאי, ויקראו הדבורים שפה ולשון: [כ] מרמה בלב חרשי רע וליועצי שלום שמחה. אם ייעצך להרע לחברך ולנקום נקמתך מאתו, ויחזיק נפשו כמקנא לכבודך אל תאמן בו, כי מרמה בלב יועצי רע. ודע כי לא מאהבתך ייעצך, כי אם משנאתו את חברך, ולולי כי ישנאהו לא ייעצוהו לעשות עמו רעה. גם אם נאמנה אתך אהבתו לא ייעצך להרע לאיש ולהוסיף לשנאת

מדרשי חז"ל

(כ) מרמה בלב חרשי רע. אמר רב חמא בר חנינא: כל מי שמדבר עם חברו ואוכל ושותה עמו, ומדבר עליו לשון הרע, הקב"ה קורא לו רע, שנאמר: מרמה בלב חרשי רע. אבל אם מדבר עליו דברים טובים, הקב"ה קורא לו שלום, שנאמר: וליועצי שלום שמחה. רבי זעירא משמע ליה אפיין אותריון, כל מי שישן על מטתו בלילה ומחשב בלבו, ואומר: למחר אני משכים ואעשה טובה עם פלוני, עתיד לשמוח עם הצדיקים לעתיד לבא, שנאמר: וליועצי שלום שמחה. אמר רב הונא: מה ראה הכתוב לאמר וליועצי, היה לו לומר וליועץ, אלא א"ר לוי: אלו שתי כליותיו של אדם שמיעצין עמו, אחת לטובה ואחת לרעה, של ימין לטובה ושל שמאל לרעה, שנאמר: לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, וכן דוד אומר: בוחן לבות וכליות, וכי יש לאדם שתי לבות, אלא יצר טוב ויצר רע, וכליות שיועצין אותו, שנאמר: וליועצי שלום שמחה. (ילקו"ש).

(כא) לא יאונה לצדיק כל און. מאי דכתיב: למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו. וכי רשע בולע צדיק, והא כתיב: ה' לא יעובדו בידו, וכתיב: לא יאונה לצדיק כל און. אלא צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע. ואיכעית אימא: רשע שהשעה משחקת לו שאני. (ברכות ז:).

רבה בר בר חמא איקלע לאקרא דאגמא, קריבו ליה צחנתא. שמע ליה לההוא גברא דהוה קרי ליה באטו, אמר מוקא קרי ליה באטו שמע מינה דבר טמא אית ביה, לא אוכל מיניה. לצפרא עיין בה אשכח ביה דבר טמא, קרי אנפשיה: לא יאונה לצדיק כל און. (ע"ז ט.). ההוא בר טביא דאתא לבי ריש גלותא דהנה מפסק כרען בתרייתא, בדקיה רב בצומת הגידין ואכשריה, סבר למיכל מינה באומצא, א"ל שמואל לא חייש מר לניקורי, אלא היכי ליעביד, אמר ליה איתביה בתנורא דאיהו בדיק נפשיה, איתביה בתנורא ונפל קילחי קילחי. קרי שמואל עליה דרב: לא יאונה לצדיק כל און. קרי רב עליה דשמואל: כל רז לא אנס לך. (תולין נט.).

לא יאונה לצדיק כל און. כשהוא מתהלך בתומו ורשעים מלאו רע, זה המדבר אחד כפה ואחד בלב, והקב"ה קורא אותו תועבה, שנאמר: תועבת ה' שפתי שקר. ועושי אמונה רצונו, זה שנושא ונותן באמונה. (ילקו"ש).

בולע צדיק, והא כתיב: ה' לא יעובדו בידו, וכתיב: לא יאונה לצדיק כל און. מאי דכתיב: למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו. וכי רשע בולע צדיק, והא כתיב: ה' לא יעובדו בידו, וכתיב: לא יאונה לצדיק כל און. אלא צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע. ואיכעית אימא: רשע שהשעה משחקת לו שאני. (ברכות ז:).

שפיר? לצדיקא מדעם דעאתא ורש מלון בישו כב מרחקתיה דאל ספותי דשקרא וכא דעבדון הימנו מתרעיי: כגבר ערימא מכסה דיע ולפון דסכלי סני

(כג) אדם ערום כוסה ננוט וכל שכן לגנני שטן כסילים יקרא אולת מצודו (כד) חרוצים. זרמים: 65

כי אם להראויים לה: ולב שהוא זריו במעשיו להרוי רוצה לומר המרויח ברמיה

וסבה: ורשעים. עניינו מתשבות רע, לא יוכלו ל פירוש אחר, ורשעים מל: שבעים ומלאים מהם: (ו) שקר: ועושי אמונה. הם

לצדיק כל און. ה' יתב השגיאות, גם יעורוהו להת ז"ל אדם שומר את עצמו ושניה, מכאן ואילך הקדום (ש"א ב ט) רגלי חסידיו יע מלאים הם עוונות ופשעי ז"ל עבירה גוררת עבירה, ו עבירה ושנה בה נעשית שפתי שקר. למעלה אמו בספוריו מביאה לידי עדור כי המדה היא תועבת ד (מכ) כי כת השקרנים א ועושי אמונה רצונו. לא: לא יספיק מן האמונה ו שידבר בפיו ובידו ימלא: דבר במדת העניויות, ואמ

(כה) דאגה בלב איש יש

Bible. O.T. Proverbs. Hebrew. 1979.

ספר משלי

עם ביאור

רבינו הגר"א זצוק"ל

יוצא לאור על פי המהדורות המודפסות וכת"י שלא נדפסו מעולם, עם מראי מקומות, השואות, הערות ומפתחות

על ידי

משה פיליפ

תדפיס ספר משלי מתוך תנ"ך "קורן"

פתח תקוה ת"ו — תש"מ

קִלּוֹן עָרוֹם: יִפִּיחַ אֱמוּנָה יִגִּיד צַדִּיק וְעַד שִׁקְרִים מִרְמָה: יֵשׁ בּוֹטָה כַּמְדַּקְרוֹת חָרֵב וּלְשׁוֹן חֲכָמִים מִרְפָּא: לְשֵׁפֶת אִמָּת תִּפְּזֵן

פה. תורה שבכתב תלויה בעין ושבעל פה באוזן, והן דכורא ונוקבא, כי עיני' הוא דכורא, שבא מהם השגחה לראות. ואוזן' הוא נוקבא, שבהן מקבל דבור מאחרים. וטוב להיות מן המקבלים מלהיות מן המשפיעים כמו שנאמר למעלה 63: 'זאת צנועים חכמה, וכמו שאמרו 64: 'הוי זבב לאריות ואל תהי ראש לשועלים. וזהו ש,דרך' אויל ישר בעיניו', שחפצו להיות מן המשפיעים, אבל החכם חפצו להיות מן המקבלים, ושומע לעצה."

טו) אויל ביום יודע כעסו. מי שמבוהל, תיכף כאשר יארע לו שום דבר או שמכעיסים אותו בדברים, באותו יום, "יודע כעסו", כי אינו יכול להתאפק. וכסה קלון ערום. אבל מי שהוא "ערום", וזה אי אפשר אלא אם יכול להתאפק. שערום הוא הידוע בערמוניות ולכן הוא היפך, "אויל", הוא "כוסה קלון" אפילו מה שתבירו מתרף אותו הוא מכסה ועושה עצמו כלא יודע, כחרש אשר לא ישמע וכאלם לא יפתח פיו 65, והולך לדרכו ואינו מגלה כלל אפילו לרעהו, כי זהו קלונו, כי פעמים כאשר יודע חבירו ה,קלון" הוא יבזה אותו.

יז) יפִיחַ אֱמוּנָה יִגִּיד צַדִּיק. "אמונה" הוא בפנימיות, כמו שנאמר 66: 'זמצאת את לבבו נאמן לפניך' ולכן אמר, "יפִיחַ אֱמוּנָה". פירוש מי שחושב תמיד, "אמונה" יגיד גם כן, "צדק".

והוא סוד קול הפנימי בסוד 'ויפח באפיו נשמת חיים' 67 והוא 'קול גדול ולא יסף' 68. ו"צדק" הוא הדבור חיצוני, וכן 'מתניו' 69 הוא בחצוניות 'וחלציו' 69 הוא בפנימיות ולכן כתיב 69: 'והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו' ולכן כתיב "יפִיחַ אֱמוּנָה" בפנימיות, הוא בודאי "יגיד צדק".

ועד שקרים מרמה. אבל מי שברוחו רמיה 70 וחפץ לרמות בני אדם יהיה "עד שקרים". ומה שאמר, "עד" לשון יחיד ו,שקרים" לשון רבים, שמי שחפץ לרמות בני אדם יאמר בעדות אחת שקרים הרבה, כי יגיד לזה כך ולחבירו דבר אחר 71.

יח) יֵשׁ בּוֹטָה כַּמְדַּקְרוֹת חָרֵב. כמו שנאמר 72: ולשונם חרב חדה. ולשון חכמים מרפא. שהתורה היא רפואה ללשון הרע כמו שאמרו 73: 'מאי

63. יא, ב. 64. אבות ד, טו. 71. "כי המדבר מרמה רוצה שיהא טוב עם כולם, ואומר מתחילה לזה עדות שקר ואחר כך לשני להפך וזהו עד שקרים בעדות אחת שני שקרים", כת"י.
65. ע"פ תהלים לח, יד. 66. נחמיה ט, ח. 67. בראשית ב, ז. 68. דברים ה, יט. 69. ישעיה יא, ה. 70. תהלים נג, ה. 72. תהלים נג, ה. 73. ערכין טו, ב.

לעד ועד-ארגיעה לשון שקר מרמה בלב-חרשי רע וליעצי
 שלום שמחה: לא-יאנה לצדיק כל-און ורשעים מלאו רע: כ
 תועבת יהוה שפתי-שקר ועשי אמונה רצונו: אדם ערום כ

חקנתיה, יעסוק בתורה' וכמו שנאמר 74: מרפא לשון עץ חיים. ועוד:
 "יש בוטה" ששני מוכיחים הם: א', שמוכיחים לעם ואומרים להם דברים
 קשים מאוד ואינם אומרים להם איך להתנהג ולתקן המעוות. ב', שמורים
 דרך לעם איך לתקן ולרפאות מה שעיוותו. וזהו, "יש בוטה" יש מוכיחים
 שבוטים. שמוכיחים על החטאים שעשו, אבל הוא, "כמדקרות חרב" שאין
 לו רפואה, אבל, "לשון חכמים מרפא" שהחכמים אינם אומרים רק מה
 שנצרך לרפואה בכדי שירפאו 75 כמו שמצינו באבות 76.

ט (ט) שפת אמת הכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר. "שפת" הוא הדברים
 שמדברים מן השפה ולחוץ, ואין אלו הדברים התכלית. ה, "לשון" הוא עיקר
 הדברים. ואמר שאצל אנשי האמת אפילו, "שפתם", מה שדברו מן השפה
 ולחוץ ואין עיקר כוונתם על זה, אף זו, "תיכון לעד". ואצל בעלי השקר
 אף ה, "לשון" שלהם, שהוא העיקר, אף זה אינו רק, "עד ארגיעה" עד רגע
 איוז ולא יקום על עומדו כי יתגלה שקרם. L

כ (כ) מרמה בלב חרשי רע. כי המדברים נקראים, "חרשי רע". וכמו
 שחרשת הקרקע הוא בכדי שתוציא פירות, כן הוא גותן עצה בכדי שיצא
 מזה רע. ומחמת שהם חפצים שלא יודע הרע שבלבם הם תמיד בדאגה
 מן יתגלה הדבר ולא תתקיים עצתם. וליעצי שלום שמחה. אבל אותם
 הנותנים עצות לשלום, בלי שום מרמה, הם תמיד בשמחה כי לבם נכון
 ובטוח 77 ואינם מתיראים מהגלות לבם.

כא (כא) לא יאנה לצדיק כל און. "און" הוא בדבור ובמחשבה. בדבור כמו
 שפרשנו למעלה 78, וכמו שנאמר 79: ודבר און. במחשבה כמו שנאמר 80:
 און יחשוב על משכבו. וזהו, "לא יאונה" אפילו במקרה, "לצדיק כל און"
 אפילו במחשבה, לכן אמר, "כל און", וכל שכן בדבור או מעשה. ורשעים
 מלאו רע. כלומר, מלאו תמיד בקביעות ולא במקרה. ולא, "און", אלא, "רע"
 בפועל ממש.

כב (כב) תועבת ה' שפתי שקר ועשי אמונה רצונו. הענין שיש שני מיני
 שקרים והם: "שקר" ודבר כזב 81. שקר הוא דבר שמתחילה הוא שקר,

74. טו ד. 75. עיין כתובות קג. 76. דברי חכמים שבפרקי אבות".
 77. ע"פ תהלים קיב, ז. 78. ו, יד. יח. 79. ישעיה נח, ט.
 80. תהלים לו, ה. 81. ל, ח.

כד כסה דעת ולב פסילים יקרא

אבל כזב מתחילה היתה כוונתו לעשו
 אשר לא יכזבו מימיו 82. ותועבה הוא
 אינו אלא בדבר שאין בו אפילו נדנוד עב
 שמדבר שקר מתחילה. ולכן אמר, "שפ
 בשפתי חלקות 83, "ועושי אמונה רצונו
 יתברך 84 א"כ מקיים את שבמחשבתו.
 שנאמר 85: ומצאת את לבבו נאמן לפני

כג אדם ערום כסה דעת. החכם מכסה
 ולב פסילים יקרא אולת. כלומר, האוי
 שלו, תיכף יקרא בקול להשמיע לכל.

ואמר כאן שלש פעמים אדם: 'במות אדם
 וגו' "אדם ערום" גו', והם הכל אחד כמו
 וגו'. וכשהוא במדרגת אדם צריך לכסות
 להפילו שלא תהיה לו תקומה חס ושלוך
 ידעתי כי אשה יפת מראה את' וגו' אמר
 ומבית אביד' וגו' 86 הוא ג' חיות הקוד
 הרביעית, והוא נקרא בת שבע. ולכן ברך א
 'מארצ' זה שינוי מקום 'וממולדת' וגו' ת
 אל שרי אשתו' דא גופא כו' מה אמר לה
 דא 'ראה רעה ונסתר' 82 אדהכי הא עמוד
 כו' 83. והענין, 'בחכמה יבנה בית ובתבונה
 יקר ונעיים' 84. וזה 'בית והון נחלת אבות
 הנזכרת לעיל.

כד יד תרוצים תמשול. תרוץ הוא ד
 שעכשיו בעולם הזה הוא בצער, מכל מק
 תהיה למס. כלומר, החנף שהוא היפך הע
 באמת ובתום, אף על פי שעכשיו הוא מו

82. ישעיה נח, יא. 83. ע"פ תהלים יב, ד. ועיין מדרש
 משלי כאן. 84. אף אם מתעב השקר אלא...
 85. יא, ז. ועיין ג, יג בהערות. 86. פסוק ג.
 87. עמוס ב, ו. 88. קיח, ועיין זהר ג, ריו: על בראשית
 יב, יא-יג. 89. בראשית יב, א.
 90. עיין זהר ג, רסו: ותקו"ח קיח. ועיין
 הערה 88.

ספר נועם אלימלך

זה החיבר אשר חיבר ה"ה הרב המקובל החסיד המפורסם איש אלקים
קדוש יאמר לו אשר מעייניו יוצא חוצה ותורתו אמונתו תורת אמת על
חמשה חומשי תורה כאשר עיניכם תחוינה משרים: גם כמה ליקוטים על
פסוקים וגמרות ודרשים מיוסדים על אדני פו להורות לעם ה' דרך ה'
את המעשה אשר יעשון:

הובא לבית הדפוס ע"י בני תרי אחים ה"ה הרבני המופלג החסיד
המפורסם מוהר"ר אלעזר ואחיו הקטן ה"ה הרבני הותיק
החסיד המפורסם מוהר"ר אליעזר ליפמן נר"ו:
וע"י המסיע האלוף התורני הנגיד
מוהר"ר יעקב דוב בער הלוי
ה"ד שמואל ריים
מק"ק לבוב:

לסדר לפרט כי אמר אלהי אבי בעזרי לפ"ק

יוצא לאור מחדש ברוב פאר והדר ע"י

מכון סוד ישרים

שנת תשס"א לפ"ק

עיה"ק ירושלים תובב"א

מלח. ואמר הכחוש על כל קרבנך ר"ל צל
 זאת שאתה מקריב את העולמות העליונים ע"י
 צדקתך וקדושתך על כל זאת מקריב מלח פי'
 חתן דעתך להקריב ולהשפיע לחם היינו
 מוונים: והנה יחמק אצינו ע"ה היה כל
 מחשבותיו קדושים כולו לה' דהיינו לשבח
 ולתהילה להשי"ת צ"ה * דאלל הצדיקים גם
 התפילה שהם מתפללים נקרא תהילה ולא
 היה עולה על מחשבתו להחפלה על זרע בעולם
 באופן הנ"ל רק כל מגמותיו ותפלותיו היה
 לה' כנ"ל. והוא יעמר יחמק לה' לנוכח ר"ל
 זה היה המגדול למחשבת אשמו שהיא הייתה
 חושבת בכוונה הנ"ל שהזרע הוא לזרע לעולם
 והוא כי עקרה היא ר"ל שהיתה מעלה
 המחשבה זאת על דעתה. ויעמר לו ה' פי'
 שהשי"ת הפך את רצון יחמק מכוונתו
 הראשונה להכוונה הנ"ל ויעמר הוא ע"ד
 שאמר חז"ל (סוכה יד.) למה נמשלו הצדיקים
 לעמר מה עמר מהפך המצואה בגורן. ונמלא
 עמר הוא לשון הפך שהשי"ת עושה רצון
 להצדיק והוא רצון יראיו יעשה (מהלים קמה, יט)
 ר"ל שטושה רצון ליראיו * ואז כאשר הפך ה'
 את רצון יחמק שיהיה כוונתו על הזרע כנ"ל.
 ומהר רבקה אשמו ר"ל אז ידע שהורמ' אשמו
 ולא כן מחילה לא ידע מזה כלל כי היה
 ← צדק כולו צה. ויתרוצו הצניע בקרבה ומאמר
 אם כן למה זה אנכי * דהנה רבקה הייתה

יודעת שצניע יקבלו המורה הקדושה וצדאומה
 כשהיתה עוצרת על פתח צהכ"נ היה יעקב
 מפרנס לנאח. וצפתה ע"ז היה עשו מפרנס
 לנאח כמו שדרשו חז"ל (צ"ר סג, ו) והיא לא
 הייתה יודעת שזה לה שני עוצרים צמע"י רק
 הייתה סוצרת שזה עוצר אחד שהוא מחגצר
 עיתים לעוצה ועיתים לרעה והייתה מנצטרת
 ואומרת א"כ ר"ל אם חלילה באופן זה יהיה
 צני וחלילה בצלמל המורה הקדושה יהיה צהם
 המערובות טוב ורע: למה זה אנכי למה לי
 קצלת המורה שפתח צנאכי ה' (שמות ג, ט) כי
 המורה הקדושה צריכה להיות הכל בקדושה
 צלי מערובות חלילה. ומלך לדרוש את ה'
 דאיתא צגמרא (סוכה טו:) שותא דינוקא או
 דאצא או דאמא והוא מחמת שהם שותפין צו
 וכל אחד מכניס צו חלקו לפי מהותו ומדרגתו
 והייתה מולה החסרון צעממה שהיא גורמת זאת
 לכן ומלך לדרוש את ה' לתקן את חלקה כדי
 שיהיה כולו טוב לה' * ואמר ה' לה שני גויים
 צצטקן זה יפנה לרשעו וזה לצדקו צשלימות * L
 והוא צצענו צצקר חסדך (מהלים ג, יד) צוקר
 הוא לשון ציקור דהקרצן היה צריך ציקור
 (ע"י פסחים טו.) למען תהיה אחרמותא דלחמא
 ששורש הקרצן היה צצצקות גדול צכוונה
 קדושים עליונים והציקור היה למען אחרמותא
 דלחמא. והוא שהחפלה דוד המלך ע"ה צצענו
 צצוקר כו' ר"ל מה צצריך האדם לחשוב

ולהעלות על דעתו א'
 ציקור החסדים הצ'
 דלחמא אמה מעשה
 יראיו יעשה ולא מאמת
 דצוקים צ"ה. ונרננה
 דהצדיק העוצר ה' צא
 ויום עולם אחר ואין
 והוא ואצרהס זקן צא
 ר"ל שהיה לו ימים
 ומיקן עולם הגצוה מ
 קצט.). והוא ונרננה צ'
 דצוקים צ' צצק טוב
 ימינו

ויהי רעב בארץ
 לכאורה מה צ'
 צאומרו מלכד הרעב
 אלל אצרהס נאמר ויו
 מצרימ' כו' (צראשית י'
 שהיה אז צאריך היו
 ולמה הלך משם מפני
 שם צימי הרעב לעמ
 פא:*) * אך הענין הו
 שהם מעצבים השכ
 להשפיע לעולם צריך
 מדרגמו מחמוי"

יט. עיין פרי וירא סוד'
 ממדרגתי. כ. ראה פרי
 במדרגה אחת, רק בכל י'
 והחלק הזה מעורר האדו
 נחתן בו החגברות להתע
 ר"פ חזריע (רכח.), פרי
 פסוק י, ובאגה"ק של מ'
 (ו.) "דמחמת שבא אבו
 בלבו לאשתו". כד. ע
 ושוב הכיר "שבלתי אפ
 ואברהם (לט:.) ובמש"י
 הק' ממעוררש זי"ע,]
 הנצרך עכשיו. ועיין ב

יד. בדפוס שקלאו איתא "מקריב". טו. עיין בסמוך ד"ה ויהי (מו.), ובפרשת וירא ד"ה ויען (לג.) מבואר דקב"ה
 ברוב רחמיו הטביע בהצדיק איזה רצון לעניני עוה"ז כדי שידע צרכי עולם, ובפרשת מקץ סוד"ה ויהי מקץ (פז:) מובא
 שזה היה ויכוח בין השבטים ויוסף הצדיק, ובפרשת ויחי ד"ה ויקח (קי.) מאריך בזה שיש צורך בעולם לשני סוגי
 צדיקים, וע"ע סו"פ נשא (רפג:). טז. עיין לקו"ש ד"ה שירו (תמר.) שהצדיק לפעמים מקשר האדם בעולם הנקרא
 חהלה ששם רחמים גמורים, וזוה הטעם נקראים מזמורי דוד הע"ה תהלים, וע"ע פרשת ויחי ד"ה ויקרבו (קח:).
 יז. בלקוטי שושנה ד"ה רצון (תכד:) מאריך בזה שהצדיק מרוב קדושתו אינו מתאוה לכלום ולצורך העולם מכניס
 קב"ה בהצדיק רצון וצורך לדברים גשמיים "וזה היא פי' רצון יראיו יעשה פי' השי"ת ב"ה עושה רצון להצדיק
 שיהיה צריך לאיזה דבר ויתאוה לה כדי ואת שועתם צשמע כ"י שישמע תפלת הציבור ויושיעם", וע"ע פרשת
 וארא ד"ה וזהו (קלה.), ועיין במגיד דבריו ליעקב סימן רכ. יח. ראה לקו"ש ד"ה חורחה (תכב.), "ולא כן האדם
 שלפעמים מחזק עצמו בתפלתו ולפעמים יחלש. רק שיהיה תמיד בקדושה בלי עת", ע"ש מש"כ בשם "אחי הרב",
 ועיין היטב בפרשת אחרי ד"ה וזהו (רמב:.) ועיין בפרשת בשלח ד"ה ויאמר (קנח.) שאדם כזה נקרא בלשון ערב, ושם
 מבואר שהתורה מבקש ממנו שעכ"פ יהא ברור באמונת ה'. וע"ע סו"פ משפטים (קפו:).

לכל יתגאה במדרגתו האחת^{קכ} וצריך להתחזק במאד מאד שיהא הזמר כך כאלו השכינה מדבר מתוך גרונו^{קכ}. וזה זמרו ה' כי גאות עשה (ישעיה יב ה) דיש לקדק על הלשון זמרו ה' כי לה' היה לו לומר. אלא ר"ל מדרגת הזמר תראה כאלו ה"י צעצמו מזמר כאלו השכינה מזמרת מתוך גרונו^{קכ}. ומפרש למה צריך כ"כ חיזוק ואימון גדול כזה כי גאות עשה פי' מחמת שעשה הש"י גאות צעולם לכן צריך להתחזק במדרגתו הזאת: וזהו אז ישיר משה וצני ישראל (שמות טו ה) ואמרו חז"ל (סנהדרין נא): שר לא נאמר אלא ישיר רמז לתחיית המתים וכו' והיינו אז ר"ל לעמיד ישיר משה את השירה הזאת שהיא נוקצת (עי' זוה"ק בלק רא). לה' ר"ל שיחודש למדרגת ה' שהוא הוי"ה צ"ה שהוא דוכרא: וזהו שירו לאלהים ר"ל דהיינו שהשירה שייך לשם אלקים^{קכ} וזמרו שמו והזמר הוא שייך לשם הקדוש הוא הוי"ה צ"ה ולכן לא כתיב זמרו לשמו לפי שצריך התחזקות כאלו השכינה מזמרת מתוך גרונו וכלעיל *

76 וזורחה לבם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה (מלאכי ג כ) * כ"ל

דאיתא בגמ' (נרכות כח) העושה תפלתו קצב אין תפלתו תחנונים וי"ל הפי' ע"ד שאמרו חז"ל (נרכות יז) ע"פ שמענו נא אצירי לצ הרחוקים מן הצדקה (ישעיה מו יב) מאן אצירי לצ צדיקים שכל העולם ניוזנין בצדקה והם ניוזנין צורע ואמתי הפי' צורע ר"ל שהם הולכים במדרגתם לעולמות^{קכ} עליונים והם קרובים להעולמות והרי הוא כאלו נוטלים ההשפעה צידם כאדם שהוא קרוב אל דבר ומושיט ידו ליקח אותו לצדקה. וזהו הפי' העושה תפלתו קצב דהיינו שתפלתו עולה תמיד בקציעות לעולם העליון (עי' זוה"ק קמ קפד). לעולם המיוחד לה. אין תפלתו תחנונים ר"ל זה אין צריך ליקח ההשפעה ע"י תחנונים דהיינו שיהא ניוזן בצדקה כעני המתחנן על הפתח כ"א צורע כ"ל. ולא כן האדם שלפעמים מחזק עצמו בתפלתו ולפעמים יחלש כמו ששמעתי מאחי הרב ואל יבא בכל עת אל הקודש (ויקרא טו ט) ואמר הפי' שאל יבא לעתים אל הקדושה דהיינו שלפעמים יתגבר בקדושה ולפעמים יחלש רק שיהיה תמיד בקדושה בלי עת^{קכ}: וזהו ג"כ הפי' כל הקובע מקום לתפלתו (נרכות ו) ר"ל

שתפלתו עולה אלקי אצרהם צדקה לעניים ההולכים תמיד אל כל ימי ה' להם הצהירות מאליהם^{קכ} אל צהירות מחדש לעצמו רוממות זה הוא טוב אי להם משלהם שהוא צריך שימשיל לעצמו כמו צדקה לג יראי שמי שמו ר"ל שזרח לג מחמת יראי^{קכ} החול שמש גדו להם בצדקה יז רמו על הצד כנפיו צעולמו והשפעות לישי

יהללו ה' דו כב (ז) מצוה ומקיים המצוה לידו ע"י המצוה

העליונים. וע"ע קנט. ראה לקו"ה ימי השבוע בכל יום השבת הבא עיין שם ובמש"ו דמתעסקין באורי תנין דזמין קב"ד ובסנהדרין צב ע"י ר"ל הרורשים ה מחמת שלבכם ח ורר) "לפעמים

קמת. עיין דברי אמת פרשת משפטים מש"כ בזה בשם המחבר הק'. וראה מש"כ בהיכל הכרכה פרשת בשלה. דבריהם מובאים בלחזות בנועם. קמט. במאור ושמש רמזי פסח ד"ה מצה זו מובא ששמע ענין זה מפי המחבר הק' על פסוק הללויה כי טוב זמרה אלקינו וכו', שכביכול שהש"ת הוא המזמר, שאלמלא הקב"ה עוזרו לא היה האדם יכול לומר אפילו דיבור אחד. וכ"כ שם פרשת בא ד"ה א"י בא (השני). וכן מובא כע"ז ברודאים בשדה פר' ויקהל (צה). ד"ה וז"ש יודיך כי טוב זמרה אלקינו, רצה לומר שהאדם יגרום שאלקינו יזמר בתוך האדם. ושם בפר' ויקרא (צט). ד"ה אבל האדם, ובפר' פנחס (רט): ד"ה כי איתא, מביא בשם המחבר הק' בהמשך למאמר זה מה שפי' על מאמר חז"ל מנין שהקב"ה מתפלל בכל יום, "רצה לומר, שכביכול מצמצם עצמו בתוך האדם הצדיק ומתפלל בחוכו", וכ"כ שם בפרשת תשא (פח). ועיין עוד בדברי אמת פרשת מקץ. דבריהם מובאים בלחזות בנועם. קנ. בדפוס שקלאוו איתא "הזמר". קנא. ראה להלן ד"ה גמ' כינור (תמה). "וכיין שהגיע [דוד המע"ה] להיתוד השכינה, וזה צפונית מנשבת בו, ר"ל רוח הקודש שהיה צפון עמו היה מנשב בו בכת דהיינו בדביקות והתלהבות והי' מנגן מאליו, ע"ד שפרשתי זמרו אלקינו ולא נא' לאלקינו, שצריך הצדיק להתקדש ברוב קדושתו עד שתהא השכינה מזמר מתוך גרונו". קנב. ראה עוד בענין מדרגת שיר, בר"פ משפטים (קצג). קנג. עיין פרשת וירא ד"ה א"י אשרי (ל), ובפרשת שופטים סוד"ה כי (שפד). קנד. בדפוס שקלאוו איתא "במדרגת עולמות". קנה. ראה פרשת ויחי ד"ה שמעון (קיא), "הצדיקים הרוצים לפעול ע"י דבורם ותפילתם צריכין לפרוש עצמם מכל תענוגי ותאוות עסקי עוה"ז, וצריך לעשות הפקר כל גופו להתמכר כל החומריות, ואז נוטלים השפעות צורע ע"ד שאמרו חז"ל שמענו נא אצירי לב הרחוקים מן הצדקה, אלו צדיקים, כל העולם ניוזנין בצדקה והם ניוזנין צורע". קנו. ע"י אור יקר כרך א דף קח. קנז. ראה כעין זה בפרשת אחרי ד"ה והו (רמב); על פסוק זה שאם הוא "אדם כזה שיש לו כל מיני עתים לטובה ולרעה שלפעמים עושה מעשים טובים ולפעמים להיפך שנכשל ח"ו לפעמים בעבירה" אל ירויח עצמו רמז

שחפלתו עולה למקום אחד המיוחד לה^ה חלקי אברהם כו': והו הפי' שמש בשבת זדקה לעניים (מעניט ח) דהנה הדדיקים ההולכים תמיד בקדושה ומסמכלים צדוממות אל כל ימי השבוע יאז ציוס שבת קודש נא להם הצהירות הגדול והקדושה מתנוולל מאליה^ה אבל מי שצריך בשבת להחפור עליו צהירות מחדש ע"י שהוא מסתכל וממשיל לעצמו רוממות אל בשבת עצמו אעפ"י שגם זה הוא טוב אינו אלא כמו זדקה לעניים שאין להם משלהם כלום והו שמש בשבת ר"ל שהוא צריך להסתכל על הצהירות צכדי שימשיל לעצמו רוממות אל בשבת הרי הוא כמו זדקה לעניים כנ"ל: והו זרחה לכס יראי שמי שמש זדק' ומרפא צכנפיה דהיינו ר"ל שזרחה לכס יראי שמי לכס דייקא פי' מחמת יראי^ה שלכס שעצדתם עליו כל ימי החול שמש זדקה פי' מה שלאחרים אני נותן להם זדקה זרחה לכס ממילא. ומרפא צכנפיה רמו על הדדיק המעופף תמיד ומשוטט צכנפיו בעולמות העליונים^ה הוא גורם רפואה והשפעת לישראל והו הצטחה ליראי שמי

וק"ל * L

יהללו ה' דורשיו יחי לבבכם לעד (מהלים כג כו) * נ"ל דהנה כשהדדיק עושה מנוה ומקיים המנוה בשורשה אז מביאה אותו המנוה לידי חימוס והתלהבות הצוער צו * ע"י המנוה שעשה למר שירות ותשבחות

להשי"ת צ"ה. והו יהללו ה' דורשיו בשירות ותשבחות מחמת שחי לצדכס^ה *

מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור (מהלים קמה יג). פי' הדורות ממשיכים אליהם מלך כפי מעשיהם אם טוב אם להיפך ח"ו. ולפיכך דורות הראשונים שהיו זדיקים והמשיכו^ה אליהם מלכים טובים אבל צעו"ה צדורות הללו בגלות המר שנתמעטו הדורות אין אנו יכולים להמשיך עלינו מלך טוב אעפ"כ הקצ"ה צרוב רחמיו וחסדיו אעפ"י שאין לנו מלך טוב אין הקצ"ה נותן הממשלה צידו שיהי ח"ו מושל בנו אלא הממשלה נשאר ח"י של הקצ"ה כמו צדורות הראשונים * והו מלכותך כו' כל עולמי פי' שהמלכות הוא לפי העולם כמו שממשיכים אליהם. אבל וממשלתך בכל דור ודור פי' דהממשלה נשאר קיים לעד צידו של הקצ"ה המלא רחמים ולא כלו לעד מדור לדור *

עוד פי' אחר ע"פ זה כי השם הוי"ה צ"ה הוא נעלם לע"ע בגלות כמו דכתיב (שמות ג טו) זה שמי נעלם (פסחים ג) חסר וי"ו. ויש ליתן טעם לשבת למה צאמת הוא נעלם בגלות * כי בגלות המר הזה אנו חתם הדינים ח"ו והקצ"ה צרוב רחמיו כשרוצה לעשות לנו חסדים אזי הוא מסתיר אותם כדי שלא יהיה עליהם קטרוג ח"ו ומעלים את החסדים והרחמים צהצחא ושהנע שלא יצו שרוצה לעשות לנו רחמים והוא עושה לנו

העליונים. וע"ע בפרשת חולדות ד"ה ויעתר (מו): ובמש"כ שם בגליון. קנה. ע"י פרע"ה שער העמידה פ"ט. קנט. ראה לקו"ת ר"פ ויקהל. ועיין פרשת בשלח ד"ה והיה (קנו): "כל מי שעובר עבודתו לשמים וכונתו לטוב כל ימי השבוע בכל מה שעוסק או לומד או בהיר הוא בשחקים ביום בא יום הששי נתלהב בקרבו או בההירות של יום השבת הבא אף שלא עשה עדיין הכנת יום. ונמצא זה הדבר סימן טוב על ימי החול ההוא אם היו בקדושה", עיין שם ובמש"כ בגליון ובלחזות בנועם שם. קס. כנצ"ל יראה. קסא. ע"י זוה"ק בהקדמה יב ע"ב "אלין אינון דמעסקין באורייתא דאקרון מלאכיו בארעא, ודא הוא דכתיב ועוף יעופף על הארץ, האי בהאי עלמא. בההוא עלמא, תנינן דומין קב"ה למעבד לון גופין כנשרין ולאשטא בכל עלמא, דכתיב וקוי ד' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים", ע"ש ובסנהדרין צב ע"ב. קסב. ראה פרשת נח ד"ה א"י בדורותיו (ט), ושם מסיים "יהללו ה' בשירות ותשבחות, דורשיו ר"ל הדורשים המצוה לעשותה בשלימות בשורשה, יחי לבבכם לעד ר"ל הכתוב נותן טעם למה להם נאה לשבת, מחמת שלבכם חי לעד דהיינו שהם דורשים כל מצוה מיוחדת לכל דור לעד לעולם", וראה פרשת תצוה ד"ה בשנים (רב). "לפעמים כשיעשה אדם מצוה אחת בשלימות אפשר לו לדלג את כל המדריגות בפעם אחד לבא אל האבה

מהדורת קארולואספר

ספר
תפארת שלמה
המבואר
על התורה

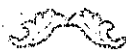
זה ספר כתבי קודש, דברי תורה אשר יצא מפי אותו הצדיק איש חי ורב פעלים, חכם הרזים, המאיר לארץ ולדרים, דולה מבארות עמוקים, דברים נחמדים שבעתים מזוקקים, מפז ומפנינים יקרים, שפתי כהן ישמרו דעת וחוקים ישרים, על סדר פרשיות התורה ונביאים וכתובים ולקוטים מש"ס המה מסודרים, כולו ממתקים ומחמדים, ותוכם רצוף רזים צפון לישרים, שמו נודע בשערים,

כבוד אדומ"ו הרב הגאון חסידא ופרישא צדיק יסוד עולם עמוד הימיני
פטיש החזק נר ישראל אספקלריא המאירה פאר הדור

מו"ה שלמה בהרב המופלג החסיד מו"ה דוב צבי הכהן זלה"ה

אבדק"ק רדאמסק

שלמה שמו ושלימה משנתו, לזכר עולם יהיה צדקתו, מהרה ישמע קול מבשר
טוב לשארית בני חבל נחלתו, הכהן יעמוד לאורים ויחיש לנו קץ פדותו.
(נוסח שער דפו"ר)

ועתה יוצא לאור בתוספת מרובה, עם ביאורים יקרים, מקורות וציונים,
לכאר דבריו הקדושים, ולפענת חידושים נעלמים, ובהשבת ההשמטות למקומם,
בעימוד נאה ובהוצאה חדישה ומפוארת

תשע"ז לפ"ק

בברכה פתיב ויתלך לדרש את ה"י, וכאשר תיחוד למעלה ממילא יתקן הפלטי. וזה הקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים, ויפידוע שיש בחינת צדיק וצדק, ויחיד להמשיך היוד לצדיקים, ועל ידי היחוד מצדק צדיקים, ויחידה תפלתן של צדיקים, שיהיה מצדק צדיק ואז יהיה שתי פעמים ועל ידי זה יבוא עלינו ברכת טוב"י אמר:

ושלמים כל הימים, ולא יבטלו אותנו בראגותיהם עליהם. כמו שצאמר (שמות ה ט) 'לא תגרעו מלבניכם דבר יום ביומו', רצה לומר לא תגרעו מעבודתכם על ידי בניכם דבר יום ביומו"י. וזהו שהיו עקרות כדי שיוכלו להתפלל בדעה מישבת, כי הקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של הצדיקים"י:

העובר בהתלהבות ושב לתאוות הרי זה עירוב אור וחושך

עקרות האמהות שלא יבטלו בניהם מתפלתם

7 ויתרצצו הבנים בקרבה ותאמר אם בן → למה זה אנכי וגו'. ופרש רש"י, עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרס לצאת"י, עוברת על פתחי עבודת גלולים עשו מפרס לצאת. הנה בפרשה זו מורה לנו התורה הקדושה דרך הישרה לעבודת הבורא ברוך הוא, שיהיה באמת ובתמים ויולא יהיה דרך הפכפך וזר"י, עד ארגיעה

הצדקה הלצה. במדרש רבה, מפני מה היו אמותינו עקרות מפני שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתם של צדיקים. ויחידה העולם שהבנים מבטלים אבותם מתלמוד ותפלה במקריהם אשר לא טוב"י, ולכך אנו מבקשים (יקוס פוקו) שימן לנו ירעא תיא וקייא די לא יפסק מפתגמי אורייתא"י, שנוכל להגות בתורה ובמצות עם כל זה, שיהיו בריאים

ביאורי החסידות

בלידיהם להתעסק בפנסתם ובגידולם ורפואתם מתבטלים מתורה ותפילה. קנח. שלא יפסיקו אותנו ורענו מחמת טרדה בהם מדברי תורה ותפילה. קנט. לבניכם' כמו לבניכם' שלא ימנעו מחמת בניהם מעבודתם דבר יום ביומו. קס. מחמת שמתאנה לתפלתם מנע מהם בנים שמטרידים את תפילת אמותיהם. קסא. שהיתה נפשו טהורה והיה משתוקק לצאת לעסוק בתורה כבתי מדרשות. קסב. מלשון הכתוב (משלי טו ט) הפכפך. דרך איש זור' ופירושו שהאדם הזר הוא הפכפך

למטה אצל האדם. קנ. שהתפללה ודרשה בעבור כבוד ה' ולתקן פגם השכינה. קנא. כל הגלות והחסרון בעולם הוא מהפירוד העליון, וכשיהיה יחוד למעלה ממילא יתקן ויושלם הכל. קנב. מפני מה אמרו כלשון רבים 'צדיקים'. קנג. 'צדיק' הוא יסוד וצדק' מלכות (והי מ"ג לו). קנד. בכח היחוד של צדיק עם צדק ממשין היוד מצדיק' אל 'צדיק'. קנה. שבחינת היוד הוא גם בצדק, ונעשים 'צדיקים'. קנו. על ידי היחוד ישפע שפע טוב. קנז. מפני טרחת ההורים

ציוני החסידות

תורה ותפלה. ראה מה שכתב מענין זה באברבנאל (לעל פ"ג): שעם היות תכלית האדם שישלים נפשו המשכלת, והנה האשה והבנים מונעים גדולים להשגת השלמות השכלי, וכמו שכתב הרב המורה פל"ד ח"א, הנה ראה הבורא יתברך שלא היה טוב לשלמות האדם היותו לבדו, לפי שיצטרך מהיותו גשמי לתקן מזנותיו וצרכי ביתו, ואם האדם יתעסק בזה יטריד בו זמנו ולא יפנה להשגת שלימות נפשו, לכן היה מהראוי לעשות לו עזר כנגדו, והיא הנקבה שתעבדהו ותתקן לו צרכי הבית והמזון, ובזה האופן תהיה גם היא הכרתי בענין שלמותו. ועוד כתב (פ"ה): וכאשר ראה יתברך שהיה תנוך הולך אתריו

וכן כידוע שיש בחינת צדיק וצדק. ראה בזהר (מ"ז מ): מאן דאתי ליחדא שמא קדישא עלאה, בעי ליחדא מסטרא תחת, כמה דכתיב (ויקרא טו ז) 'בזאת יבא אהרן אל הקדש', בגין שידווגון כחדא אינון תרין, צדיק וצדק בזיווגא חדא, בגין שיתברכון כלא מנייהו, ואלין אקרונ 'חצריך', כמה דכתיב (מסלס פ"ג) 'אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך' - מי שבא ליחד את השם הקדוש העליון, צריך ליחדו מצד 'זאת', ככתוב 'בזאת יבא אהרן אל הקדש', כדי שידווגו כאחד אותם שתיים, צדיק וצדק בזיווג אחד, כדי שיתברכו מהם הכל, ואלו נקראו 'חצריך', ככתוב 'אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך'.

הדרך ישכן אורכי, רק כיתד שלא תמוט פיי. לזה פתיב ויאמר ה' לה שני גיים בכמנה, פי באמת הם שנים יעקב ועשו, זה פונה להשעו ותאנתו הרעה, וזה פונה לתמו וצדקתו לעד עומדת כל ימוט לנצח פיי.

עוד כשארם הפכף בצדקתו

בזוה יש לרמו מה שנאמר להלן (ס ל) ויהי אף יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו והנה עשו אחיו בא מצידו, לרמו על הנ' ל' פיי, ויהי לשון צער פיי, כאשר נמצא איש הפכף במעשיו אשר בשעת עשית המצוה הוא בבחינת יעקב פיי, וכאשר יצא מאת פני יצחק אביו בגמר תפלתו ועבודתו והנה חוזר לסורו נהפך לאיש אחר, והנה עשו אחיו בא מצידו, מצידו פיי, פי הסטרא אחרא גובר עליו בתאוות עולם הזה, אף צריך

האדם להיות חזק ואמיץ כיתד שלא תמוט פיי, להשגיח על כל דרכיו בתם ובישר:

הצדיקים שנצטערו בעשר הגלות זכו לראות נחמות הנביאים

יעקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו וגו'. נקדים ונראה שנתבאר בפסוק (משלי לא כה) 'עו והדר לבושה ותשחק ליום אחרון' פיי. ונראה מה שנאמר (מחלס טו ט) 'בשרו מיום אל יום ישועתו'. פי כל ענין אריכות הגלות הנה האחרון אשר הוא כפר ראו הצדיקים הקדמונים פיי, ונראה שאמרו בזהר הקדוש (והרי חדש ט"ה ט) בכה רבי שמעון בר יוחאי ואמר וי דגלותא אתמשך פלי האי פיי. לכן לפי גדל הצער שהיה להם מגלות השכינה זכו לראות תכף הלושעות ונחמות אשר נבאו הנביאים פיי. ונראה

ביאורי החסידות

קפג. 'מצידו' לשון צידו, שמתהפך לצד אחר ללכת בדרכי עשו. קפד. שלא להיות כדרך איש ההפכף זה, רק להיות חזק בצדקתו שלא ימוט וירד ממדרגתו. קפה. ובפסוק שאחריו נאמר 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה'. קפו. הצדיקים הקדמונים כבר ראו אורך הגלות האחרון הזה שיתמשך שנים הרבה. קפז. אוי שהגלות תמשך כל כך, ומי יוכל לסבול אותה. קפה. בשכר שנצטערו כל כך באורך

קעז. מלשון הכתוב (איג לו יט) 'אי זה הדרך ישכון אור וחשך אי זה מקומו'. קעת. האור שוכן רק במי שאותו בטוב כיתד שלא תמוט. קעט. בזוה נחה דעתה, שלכל הפחות בנה הצדיק יעמוד בצדקו ולא יפנה כפעם בפעם להבלי העולם. קפ. על מי שאחרי התלהבותו בתפלתו חוזר לתאוותיו. קפא. כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער (מגילה י). קפב. שתפלתו בהתלהבות כראוי לבניו של יעקב.

ציוני החסידות

ויהו כמו שאמרו בזוהר הקדוש. בזוהר חדש (ט"ה ט): בכה ר"ש ואמר ווי דגלותא אתמשך ומאן יכול למסכל ליה [בכה ר"ש ואמר, אוי שהגלות תמשך ומי יוכל לסובלת]. ועוד שם (ט"ז): 'אראנו ולא עתה', ראייה דא דאנא חמינא זמינא למחמי ליה ולא תקרבא כחדא, ולא עתה בגלותא דככל בההוא ביתא דבנו עולי גולה. 'אשורנו', אנא זמינא לאסתכלא ביה אנפין באנפין, ולא קרוב' אלא בההוא ביתא בחרייתא. דבין בהאי ובין בהאי לא הוה ניחא ולא קורבא ואחדותא כדקא יאות. אי רבי אי רבי, כמה קשיא מלה, כמה אריך זימנא, כמה עאקו על עאקו זמינין לשנאיהון דישראל בגלותא, וכמה ישלטון חינותא, וכמה ישאגון למיטרף טרפין דישראל בכל זמנא וזמנא עד סוף יומיא [אראנו ולא עתה, ראייה זו שאני רואה עתיד לראותה ולהתקרב יחד, ולא עתה בגלות בבל בבית שבנו עולי גולה. 'אשורנו', אני עתיד להביט בו פנים בפנים, ולא קרוב' אלא בבית האחרון. שבין בראשון ובין באחרון לא היתה מנוחה ולא קרבה ואחדות כראוי. אוי רבי אוי רבי, כמה קשה הדבר, כמה ארוך הזמן, כמה צרות על צרות עתידים לשונאיהם של ישראל בגלות, וכמה ישלטו החיות, וכמה ישאגו לטרוף טרף מישראל בכל שעה ושעה עד סוף הימים].

ויו כמו שהביא בספר עמק המלך. ז"ל: גם היה הזקן מוהר"ר אברהם הלוי ע"ה אשכנזי דורש ומוהיר על

ויהו גם מה שנאמר 'בשרו מיום אל יום ישועתו'. הוא כשער התפלה: 'בשרו מיום אל יום ישועתו', הנראה לי לפרש שזה קאי על הקב"ה כביכול, כמו שנאמר 'נגילה ונשמחה בישועתו'. כי כביכול הקדוש ברוך הוא בעצמו מצפה על הגאולה שלימה במהרה, לכן האמנם כי עברו עלינו אורך הגלות צריכין אנו להיות מצפים לישועה בקרוב. וזה פירוש 'בשרו מיום אל יום', מיום שעבר אל יום ההוא, כי קרוב הוא לישועתו. כי מה שעבר זמן הגלות שפוחת והולך ממנין הקץ הוא יותר קרוב לישועתו. ועוד כתב (עמק הגזל): על פי מה שנבאר בפסוק 'בשרו מיום אל יום ישועתו'. דאיתא בזוהר הקדוש אמר רבי שמעון ווי דגלותא אתמשך כל כך, והנה עתה זה קרוב י"ח מאות שנה שעברו מימי הגלות המר הזה ואנו מצפים על ידי זה לישועה ורחניות שיהיה בקרוב, כי כל מה שעברו הימים ממילא אנו קרובים להגאולה ורחניות, וזה 'בשרו מיום אל יום ישועתו', כי

קיע קמ
פי זהו
מביאים
פי דתה
הר
התרוצצו
ד אשר
חשקו
רשע
לעשות
אנשים
לכן
לא זה
ה' אחר
ב (מגילת
"סעיפים"
יד בטוב
ברי תורה
לם זופה
על ש
ומצותיו
כנסיות
זה מאה
זה לומר
הוא כמו
דעת אם
טובים
וא בכר
יה לשם
ושורש
אהבה
המצות
על יד
תך מאד
האהבה
בכל יום
אם הוא
הבחינה